

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

Τι θα μάθουμε σε αυτό το κεφάλαιο:

- ♡ Τις ιδιότητες των αναγκών
- ♡ Την διάκριση των οικονομικών αγαθών
  - ♡ Τους Κοινωνικούς Θεσμούς
- ♡ Τις παραγωγικές δυνατότητες της ΚΤΔ
- ♡ Ποιοι είναι ο συντελεστές παραγωγής
  - ♡ Το κύριο οικονομικό πρόβλημα
- ♡ Πώς δημιουργούμε την ΚΤΔ και ποια είναι η σημασία της
  - ♡ Τι σημαίνει εφικτός, τι μέγιστος και τι ανέφικτος συνδυασμός
- ♡ Την έννοια του κόστους ευκαιρίας
- ♡ Τι σημαίνει καταμερισμός των έργων

1 Εισαγωγή

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Άγνωστες λέξεις:

Διανομή: μοίρασμα

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

1. Να δοθεί ο ορισμός της Οικονομικής επιστήμης. Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μία οικονομία, σε τι κατηγορίες κατατάσσονται, να δοθεί ένα παράδειγμα.

Αντικείμενο της Πολιτικής Οικονομίας (ή της Οικονομικής Επιστήμης) είναι η μελέτη των οικονομικών προβλημάτων που δημιουργούνται μέσα σε μια κοινωνία. Τα προβλήματα αυτά είναι πολλά και ποικίλα. Όμως μπορούν να καταταγούν σε τέσσερις κατηγορίες, που μπορούν να εκφραστούν με τη μορφή ερωτημάτων ως εξής:

- (i) Ποια προϊόντα παράγονται σε μια κοινωνία και σε τι ποσότητες, (σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, π.χ. ένα έτος);
- (ii) Με ποιον τρόπο παράγονται αυτά τα προϊόντα;
- (iii) Πώς γίνεται η **διανομή** των προϊόντων στα μέλη της κοινωνίας;
- (iv) Πώς μπορεί να αυξηθεί η ποσότητα των παραγόμενων προϊόντων, πώς δηλαδή αναπτύσσεται η οικονομία μιας κοινωνίας;

Η σημασία αυτών των ερωτημάτων γίνεται εύκολα αντιληπτή, αν εξετάσουμε μια εξαιρετικά απλή και υποθετική οικονομία, σαν αυτή του Ροβινσώνα Κρούσου. Ο Κρούσος είναι ο ήρωας του ομώνυμου έργου του άγγλου συγγραφέα Daniel Defoe (1660-1731), που ναυαγεί σε ένα έρημο νησί και ζει εκεί για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Η οικονομία του Κρούσου, δηλ. του ενός ατόμου, μέσα στο φυσικό περιβάλλον του νησιού έχει χρησιμοποιηθεί πολλές φορές ως παράδειγμα μιας απλής οικονομίας.

Σχεδιάγραμμα

Οικονομική Επιστήμη: Μελέτη οικονομικών προβλημάτων			
Ποια προϊόντα και πόσο;	Πώς παράγονται;	Πώς γίνεται η διανομή;	Πώς μπορεί να αυξηθεί η ποσότητα;

2. Η Οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

2. Στην οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου με ποιο τρόπο εμφανίζονται τα βασικά οικονομικά προβλήματα;

Στην απλή οικονομία του Κρούσου, η κοινωνία, δηλ. ο ίδιος ο Κρούσος, πρέπει να απαντήσει και στα τέσσερα ερωτήματα που ετέθησαν πιο πάνω.

Το πρώτο ερώτημα αφορά τις ενέργειες που πρέπει να κάνει ο Κρούσος για να επιβιώσει, δηλ. για να εξασφαλίσει τροφή, ένδυση και στέγη. Τι θα κάνει ο Κρούσος; Θα συλλέξει καρπούς από τα δέντρα και τα φυτά, θα ψαρέψει ή θα κυνηγήσει, για να εξασφαλίσει τροφή; Θα κατασκευάσει μια καλύβα ή θα βρει κάποια σπηλιά για να μην παγώσει τη νύχτα; Τα ερωτήματα αυτά είναι ουσιαστικά και έχουν σχέση με το ποια και πόσα προϊόντα θα παραχθούν σ' αυτήν την οικονομία με τους δεδομένους οικονομικούς πόρους.

Ας υποθέσουμε ότι ο Κρούσος αποφασίζει να φτιάξει μια καλύβα. Τι υλικά από εκείνα που διαθέτει θα χρησιμοποιήσει; Πώς θα τα συνδυάσει; Σε ποιο σημείο του νησιού θα τη φτιάξει;

Τα ερωτήματα αυτά έχουν σχέση με τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η παραγωγή, με τη δεύτερη δηλ. κατηγορία προβλημάτων. Στην ουσία αναφέρονται στην τεχνολογία της παραγωγικής διαδικασίας.

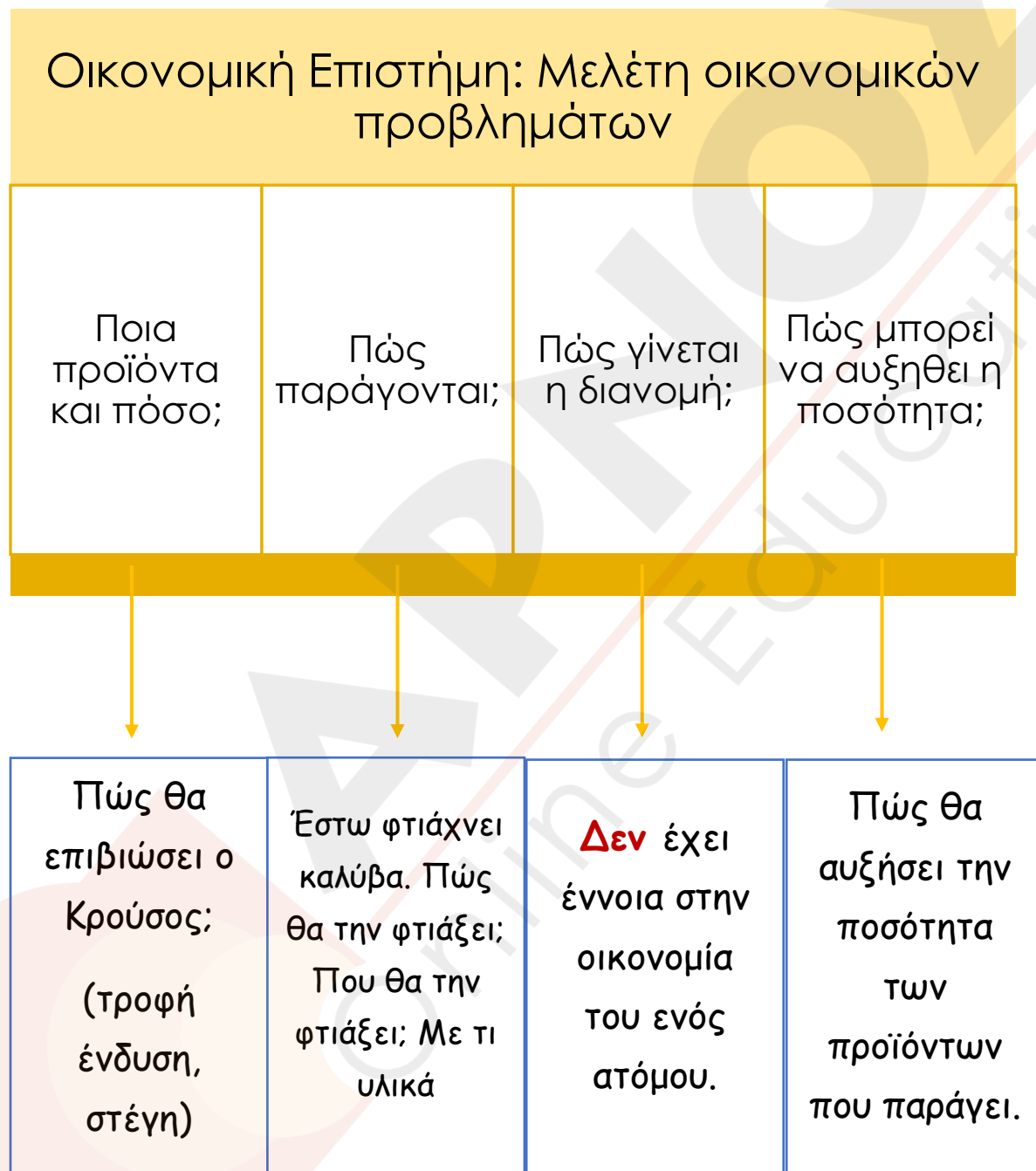
Το τρίτο, της διανομής των προϊόντων, δεν έχει έννοια στην περίπτωση της οικονομίας του ενός ατόμου. Ό,τι παράγει ο Κρούσος με τα διαθέσιμα υλικά ανήκει σε αυτόν διότι δεν υπάρχει άλλο άτομο. Αν υπήρχε και συμμετείχε στην παραγωγή σε συνεργασία με τον Κρούσο, τότε θα προέκυπτε το πρόβλημα της διανομής των προϊόντων μεταξύ των δύο ατόμων.

Το τέταρτο, αυτό της οικονομικής ανάπτυξης, έχει σχέση με τους τρόπους που πρέπει να σκεφτεί ο Κρούσος, για να αυξήσει την ποσότητα των προϊόντων που μπορεί να παράγει. Μπορεί, π.χ., να φτιάξει δίκτυ για να ψαρεύει μεγαλύτερη ποσότητα ψαριών, να επινοήσει παγίδες για να πιάνει ζώα ή να φτιάξει σκάλες για τη συλλογή των καρπών. Με τους τρόπους αυτούς ο Κρούσος δημιουργεί κεφάλαιο και τεχνολογία και αναπτύσσει την οικονομία του.

Η οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου περιέχει ένα στοιχείο που την κάνει εξαιρετικά απλή και διαφορετική από τις σύγχρονες οικονομίες. Το στοιχείο αυτό είναι ότι όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται από το ίδιο άτομο. Αντίθετα, στις σύγχρονες οικονομίες εκατομμύρια άτομα παίρνουν ταυτόχρονα, αλλά χωριστά τις δικές τους αποφάσεις και το αποτέλεσμα αυτών των αποφάσεων προκύπτει μέσω πολύπλοκων μηχανισμών. Σκοπός του παρόντος βιβλίου είναι να περιγράψει και να αναλύσει τους τρόπους με τους οποίους λαμβάνονται οι αποφάσεις και την αλληλεπίδραση των αποφάσεων μέσω του μηχανισμού της αγοράς.

Σχεδιάγραμμα

Παράδειγμα:

Ποιος ήταν ο πραγματικός Ροβινσώνας Κρούσος;

Στην οικονομική θεωρία χρησιμοποιούμε την οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου ως παράδειγμα μιας απλής οικονομίας. Ποιος όμως ήταν ο πραγματικός ήρωας του ομώνυμου έργου του Άγγλου συγγραφέα Daniel Defoe;

Ήταν ο Αλεξάντερ Σέλκιρκ, ένας Σκωτσέζος ναυτικός σε πειρατικό πλοίο. Η ειδικότητά του ήταν πλοηγός και η αποστολή τους ήταν να κουρσεύουν ισπανικά πλοία. Η οδύσσειά του ξεκίνησε το 1704, όταν το πειρατικό του πλοίο έφτασε στο Αρχιπέλαγος Χουάν Φερνάντες και αγκυροβόλησε σε ένα νησάκι κοντά στις ακτές της Χιλής. Τότε ο Σέλκιρκ διαφώνησε με τον καπετάνιο για το αξιόπλοο του σκάφους. Επειδή φοβόταν ότι το σαπιοκάραβό τους δεν θα άντεχε σε επόμενο ταξίδι και επειδή είχε έρθει σε ρήξη με τον καπετάνιο επέλεξε να μείνει στο νησί με λίγες προμήθειες. Πήρε λοιπόν μαζί του κάποια όπλα, λίγη ξηρά τροφή, καπνό και ρούμι και κατέβηκε από το πλοίο. Σχεδόν αμέσως άλλαξε γνώμη, αλλά κανείς δεν άκουγε τις ικεσίες του να επιστρέψουν για να τον παραλάβουν....

Αρχικά ίσως πίστευε ότι κάποιο διερχόμενο πλοίο θα τον έπαιρνε το πολύ σε μερικές εβδομάδες, αλλά τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως υπολόγιζε. Αναγκάστηκε να μείνει μόνος του στο νησί 4 χρόνια και 4 μήνες. Χάραζε την κάθε μέρα που περνούσε σε ένα δέντρο. Διάβαζε τη Βίβλο και κυνηγούσε αγριοκάτσικα στην αρχή για τροφή και μετά απλά και μόνο για να σκοτώνει την ώρα του. Συνεχώς είχε το νου του για διερχόμενα πλοία, αλλά τα ελάχιστα πλοία που έβλεπε είχαν ισπανική σημαία. Κάποια στιγμή μάλιστα χρειάστηκε να κρυφτεί μέσα στον κορμό ενός δέντρου όταν Ισπανοί ναυτικοί κατέβηκαν στο νησί για προμήθειες....

Τελικά ο Σέλκιρκ διασώθηκε τον Φεβρουάριο του 1707 όταν μια ομάδα πειρατών υπό την ηγεσία του καπετάνιου Woodes Rogers έφτασε στο νησί. Ο Σέλκιρκ είχε πλέον

την κλασική εικόνα του ναυαγού που βλέπουμε στις ταινίες, δηλαδή μακριά μαλλιά και γενειάδα, ενώ από τη συγκίνηση αρχικά δεν μπορούσε ούτε να μιλήσει. Βοήθησε τον καπετάνιο να βρει σωστή τροφή για το πλήρωμα που υπέφερε από σκορβούτο και ο Ρότζερς του ανέθεσε τη διοίκηση ενός πλοίου με τον βαθμό του υποπλοίαρχου.

Ο Σκωτσέζος ναυαγός σύντομα έγινε διάσημος και αποτέλεσε έμπνευση για τον ήρωα του μυθιστορήματος του Ντάνιελ Ντεφόε το 1719, τον γνωστό σε όλους μας Ροβινσώνα Κρούσο. Πέθανε εν πλω, καθώς ξαναγύρισε στη θάλασσα, το 1721. Η σωρός του αναπαύθηκε στη θάλασσα της Δυτικής Αφρικής. Μετά από έρευνες βρέθηκαν στοιχεία που τεκμηριώνουν την παρουσία του στο νησί και το 1966 ονομάστηκε Ροβιονσώνα Κρούσο. Ειρωνεία. Αυτό δεν ήταν το όνομα του αληθινού πρωταγωνιστή, αλλά του λογοτεχνικού ήρωα! Το πλοίο του Σέλκιρκ, το οποίο εγκατέλειψε ως ακατάλληλο, βυθίστηκε κοντά στην Κολομβία. Ο καπετάνιος και όσα μέλη του πληρώματος σώθηκαν αιχμαλωτίστηκαν από τους Ισπανούς και φυλακίστηκαν κάτω από άθλιες συνθήκες στο Περου.

πηγή : www.mixanitouxronou.gr

3. Ανάγκες

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Αγνωστες λέξεις:

Διαφοροποίηση: κάνω κάτι διαφορετικό από κάτι άλλο

Κορεσμός: η πλήρης ικανοποίηση μιας επιθυμίας ή ανάγκης

Ακόρεστες: αυτός που δεν ικανοποιείται εύκολα

Προσωρινός κορεσμός: ικανοποιείται για λίγο

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

3. Τι εννοούμε με τον όρο οικονομικές ανάγκες;
4. Να αναπτύξετε τις ιδιότητες της εξέλιξης και του πολλαπλασιασμού των αναγκών.
5. Ποιοι είναι οι βασικοί λόγοι που συντελούν στην εξέλιξη και τον πολλαπλασιασμό των αναγκών;
6. Μια από τις ιδιότητες των οικονομικών αναγκών είναι ο κορεσμός. Να περιγράψετε αναλυτικά την ιδιότητα αυτή.

Η ζήτηση των αγαθών είναι αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των ανθρώπων, στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τις πολλές και διάφορες ανάγκες τους. Την οικονομία ενδιαφέρουν οι **οικονομικές ανάγκες**, εκείνες, δηλαδή, που για την ικανοποίησή τους χρησιμοποιούνται οικονομικά αγαθά.

Ιδιότητες των αναγκών

α) Εξέλιξη

Ο όρος εξέλιξη αναφέρεται στη **διαφοροποίηση** των αγαθών που χρησιμοποιούνται για την ικανοποίηση της ίδιας ανάγκης. Για παράδειγμα, την ανάγκη του για θέρμανση ο άνθρωπος την ικανοποιούσε πολύ παλιά με φωτιά, αργότερα με σόμπες -αρχικά ξύλου, μετά υγραερίου ή ηλεκτρικού ρεύματος- και στη σύγχρονη εποχή με καλοριφέρ ή κλιματιστικό μηχάνημα.

β) Πολλαπλασιασμός

Πολλαπλασιασμός των αναγκών σημαίνει δημιουργία νέων αναγκών. Για παράδειγμα, η ανάγκη για τηλεόραση δεν υπήρχε για τον Έλληνα καταναλωτή πριν το 1965, ενώ σήμερα υπάρχει σε κάθε σπίτι μια συσκευή τηλεόρασης. Βασικοί λόγοι που συντελούν στον πολλαπλασιασμό και την εξέλιξη των αναγκών είναι οι εξής:

1. **Η τεχνολογία.** Αποτέλεσμα της τεχνολογικής προόδου είναι η συνεχής ανακάλυψη νέων προϊόντων. Από τα νέα αυτά προϊόντα, άλλα καλύπτουν περισσότερο ικανοποιητικά τις ήδη υπάρχουσες ανάγκες, όπως η ηλεκτρονική φωτογραφική μηχανή, και άλλα δημιουργούν νέες ανάγκες, όπως ο ηλεκτρονικός υπολογιστής.
2. **Η μίμηση.** Η έμφυτη τάση των ανθρώπων να μιμούνται τους άλλους συντελεί στη δημιουργία νέων αναγκών. Για παράδειγμα, η κατανάλωση χριστουγεννιάτικων δέντρων στη χώρα μας είναι αποτέλεσμα μίμησης εθίμου άλλης χώρας.
3. **Η συνήθεια.** Η τάση των ανθρώπων να ζητούν την επανάληψη μιας απόλαυσης από τη χρησιμοποίηση ενός αγαθού οδηγεί τελικά στην ανάγκη γι' αυτό το αγαθό. Οι άνθρωποι συνηθίζουν εύκολα σε νέα προϊόντα, όταν τα χρησιμοποιήσουν αρκετές φορές. Ακούμε συχνά την έκφραση "το συνηθισα και μου έγινε ανάγκη".
4. **Η διαφήμιση.** Η διαφήμιση επιδρά ψυχολογικά στον καταναλωτή και του δημιουργεί την επιθυμία απόκτησης αγαθών, δηλαδή δημιουργία αναγκών που διαφορετικά δε θα υπήρχαν. Η τεράστια ανάπτυξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας και κυρίως η τηλεόραση έδωσαν στη διαφήμιση τη δυνατότητα να πλησιάσει τον καταναλωτή, ανεξάρτητα από ηλικία, και να του "επιβάλει" νέα προϊόντα, αυξάνοντας τις ανάγκες του και οδηγώντας τον σε "υπερκατανάλωση".

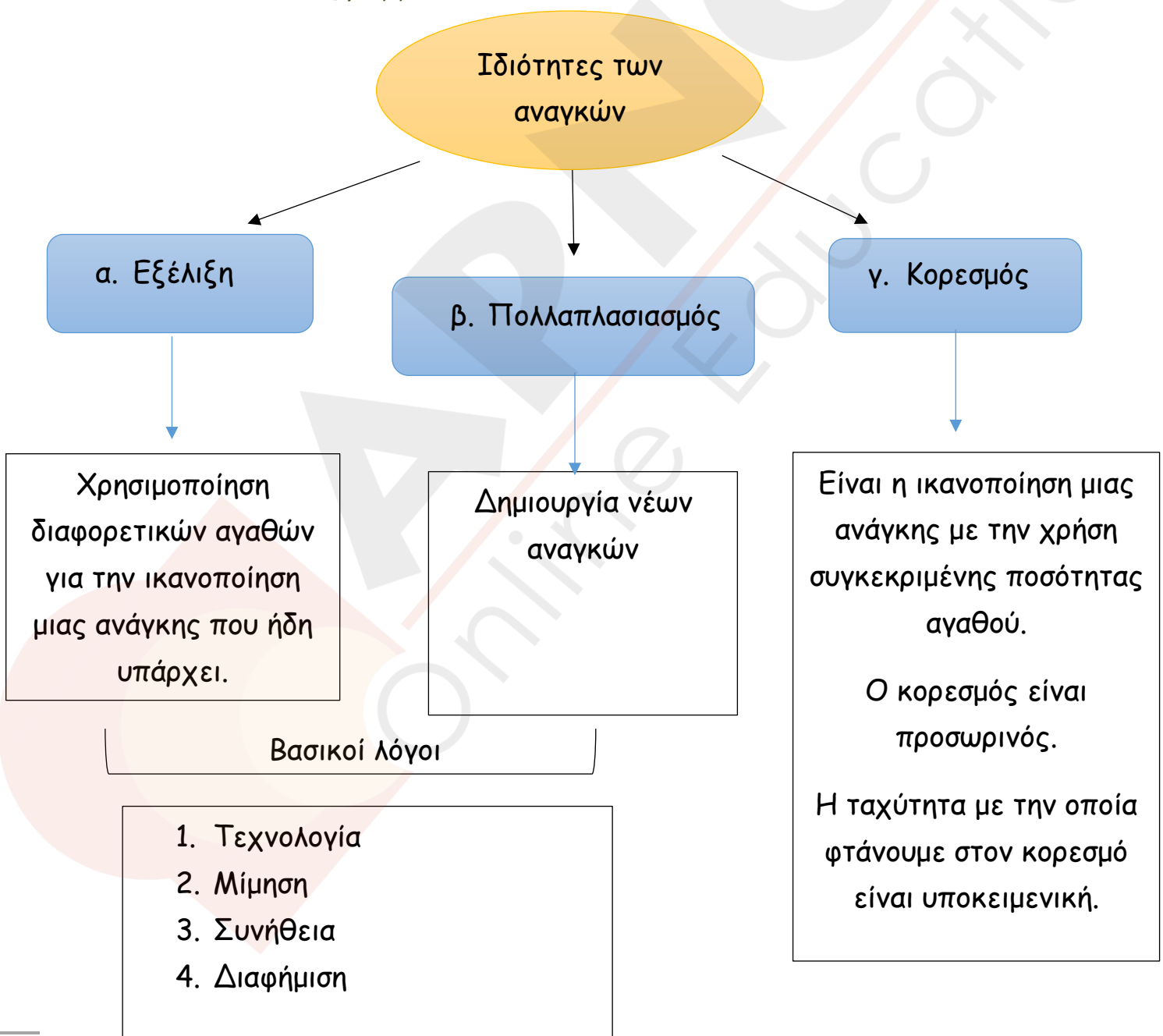
γ) Ο κορεσμός

Οι ανάγκες ως σύνολο είναι απεριόριστες ή **ακόρεστες**, αλλά κάθε μια ανάγκη ξεχωριστά υπόκειται σε **προσωρινό κορεσμό**. Αυτό σημαίνει ότι σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, όσο αυξάνεται η ποσότητα ενός συγκεκριμένου αγαθού που χρησιμοποιείται για την ικανοποίηση μιας ανάγκης, τόσο η ένταση αυτής της ανάγκης μειώνεται, ώσπου

επέρχεται πλήρης ικανοποίηση ή κορεσμός. Αυτός ο κορεσμός είναι προσωρινός. Για παράδειγμα, η ανάγκη για νερό από ένα διψασμένο άτομο μετά την κατανάλωση ορισμένης ποσότητας νερού παύει να υφίσταται προσωρινά. Η ταχύτητα με την οποία επέρχεται ο κορεσμός μιας ανάγκης είναι θέμα υποκειμενικό, δηλαδή διαφέρει από άτομο σε άτομο. Παράδειγμα, η ανάγκη για κρέας ή αυτοκίνητα ικανοποιείται με ποσότητες που δεν είναι ίδιες για όλα τα άτομα.

Σχεδιάγραμμα

Παράδειγμα:

A. Ανάγκη για θέρμανση

Παρατηρείς ότι η
ανάγκη για θέρμανση
είναι ίδια. Ο τρόπος
αλλάζει!

B. Τηλεόραση

Νέα
ανάγκη!

Γ. Νερό

Το κοριτσάκι πίνει ένα μπουκάλι
νερό και ξεδιψάει. **ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ.**

Ένας αθλητής χρειάζεται 3
μπουκάλια για να ξεδιψάσει.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ

4. Προϊόντα ή Οικονομικά Αγαθά

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ:

Ευδαιμονία: είναι η κατάσταση άνθισης, καλής τύχης ή επιτυχημένης κοινωνικής κατάστασης.

φυσική τους υπόσταση: ύλη

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

7. Σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται τα οικονομικά αγαθά; Αναλύστε κάθε μια από τις κατηγορίες αυτές.

Η επιβίωση και η **ευδαιμονία** των ατόμων σε μια σύγχρονη οικονομία απαιτεί την ύπαρξη πολλών υλικών αντικειμένων ή υπηρεσιών με τα οποία ικανοποιούνται οι ανάγκες τους.

Ορισμένα από τα αγαθά αυτά βρίσκονται ελεύθερα στη φύση, όπως το φως, η θερμότητα του ήλιου, κτλ. Τα αγαθά αυτά συνήθως ονομάζονται **ελεύθερα αγαθά** και δεν αποτελούν αντικείμενο μελέτης της Οικονομικής Επιστήμης.

Αντίθετα, η Οικονομική Επιστήμη μελετάει εκείνα τα αγαθά που είναι αποτέλεσμα της παραγωγικής προσπάθειας των ανθρώπων. Αυτά ονομάζονται **οικονομικά αγαθά** ή **προϊόντα** (επειδή παράγονται με κάποια διαδικασία) ή **εμπορεύματα** (επειδή γίνονται αντικείμενα αγοράς και πώλησης). Το κύριο χαρακτηριστικό των οικονομικών αγαθών είναι ότι βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες σε σχέση με τις ανάγκες που ικανοποιούν. Στο εξής, όταν λέμε αγαθά, θα εννοούμε πάντοτε τα οικονομικά αγαθά. Τα αγαθά μπορεί να ταξινομηθούν σε κατηγορίες με βάση διάφορα κριτήρια:

(i) Υλικά και Άυλα αγαθά ή Υπηρεσίες

Τα αγαθά μπορούν να έχουν οποιαδήποτε μορφή. Έχουμε υλικά αγαθά, όπως τα τρόφιμα και τα ρούχα, και άυλα αγαθά ή υπηρεσίες, όπως ένα μουσικό κομμάτι, μια

διάλεξη. Στα άυλα αγαθά περιλαμβάνονται και διάφορες καταστάσεις ή μορφές ενέργειας, όπως η θερμότητα το χειμώνα, το φως το βράδυ.

(ii) Διάρκη και Καταναλωτά Αγαθά

Μια άλλη διάκριση είναι σε διάρκη και σε καταναλωτά. **Διάρκη** είναι εκείνα που **μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές για τον ίδιο σκοπό, χωρίς να μεταβληθεί η φυσική τους υπόσταση**. Π.χ. τα έπιπλα, τα ρούχα, τα αυτοκίνητα κτλ. **Καταναλωτά** είναι εκείνα που μόνο μια φορά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για το σκοπό που έχουν παραχθεί. Π.χ. τα τρόφιμα, τα καυσόξυλα, η βενζίνη, τα τσιγάρα κτλ.

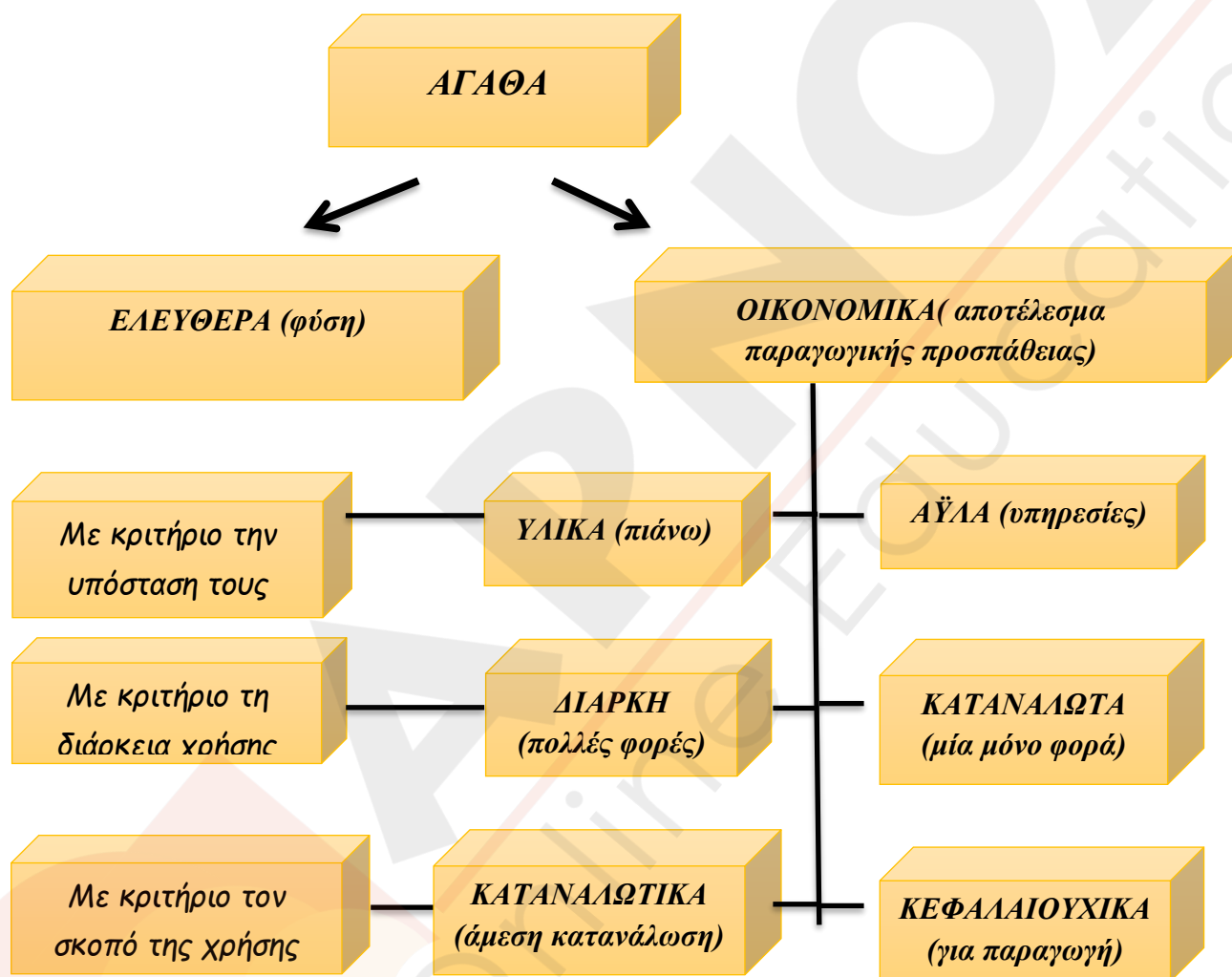
(iii) Κεφαλαιουχικά και Καταναλωτικά Αγαθά

Μία πολύ σημαντική διάκριση των αγαθών είναι σε κεφαλαιουχικά (ή επενδυτικά) και σε καταναλωτικά. **Κεφαλαιουχικά αγαθά** είναι εκείνα που **χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία από την οποία παράγονται άλλα αγαθά**. Π.χ. το τρακτέρ που χρησιμοποιείται στην αγροτική παραγωγή, ο αργαλειός που χρησιμοποιείται για την παραγωγή υφάσματος, το κτίριο ενός εργοστασίου. Γενικά, κεφαλαιουχικά αγαθά είναι τα μηχανήματα, τα κτίρια, τα εργαλεία, οι δρόμοι, τα πλοία, οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος κτλ. **Καταναλωτικά αγαθά** είναι εκείνα που **χρησιμοποιούνται για την άμεση ικανοποίηση των αναγκών των ανθρώπων, δηλαδή για κατανάλωση**. Π.χ. τα πορτοκάλια, η γραβάτα, το στερεοφωνικό κτλ. Είναι φυσικό ένα αγαθό να ανήκει σε περισσότερες από μια κατηγορίες. Η σοκολάτα είναι υλικό, καταναλωτό και καταναλωτικό αγαθό. Το ψυγείο είναι υλικό, διάρκες και καταναλωτικό αγαθό. Το πιεστήριο του τυπογραφείου είναι υλικό διάρκες και κεφαλαιουχικό αγαθό.

Επίσης το ίδιο το αγαθό μπορεί να ανήκει σε δύο κατηγορίες, ανάλογα με το σκοπό της χρήσης του. Π.χ. ένα βιβλίο στο σπίτι μας είναι καταναλωτικό αγαθό, ενώ το ίδιο βιβλίο αν ανήκει στη βιβλιοθήκη ενός πανεπιστημίου, είναι κεφαλαιουχικό αγαθό. Το ιδιωτικό αυτοκίνητο μιας οικογένειας είναι καταναλωτικό αγαθό, ενώ το ίδιο αυτοκίνητο αν ανήκει σε μια εταιρεία είναι κεφαλαιουχικό αγαθό.

Σχεδιάγραμμα

Παράδειγμα:

Υλικό, διαρκή, καταναλωτικό

Υλικό, διαρκή, κεφαλαιουχικό

Υλικό, καταναλωτικό, καταναλωτικό

Αύλο, διαρκή, καταναλωτικό

5. Αγορά

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

8. Ποια στοιχεία περιλαμβάνονται στην έννοια της αγοράς;

Τα προϊόντα της παραγωγής, δηλαδή τα οικονομικά αγαθά, από άλλους πωλούνται και από άλλους αγοράζονται. Ο χώρος όπου γίνονται αγοραπωλησίες ονομάζεται αγορά. Π.χ. ο εμπορικός δρόμος μιας πόλης όπου βρίσκονται τα μαγαζιά θεωρείται η αγορά της. Εν τούτοις μια αγοραπωλησία μπορεί να γίνει και με ένα τηλεφώνημα, με ένα τηλεγράφημα, στο γραφείο ενός συμβολαιογράφου ή οπουδήποτε αλλού. Γι' αυτό η έννοια της αγοράς δεν περιορίζεται σε ένα γεωγραφικό χώρο, αλλά περιλαμβάνει όλα εκείνα τα μέσα με τα οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί μια αγοραπωλησία και όλους τους σχετικούς χώρους.

Παραδείγματα αγορών είναι η λαϊκή αγορά στη γειτονιά σας, η λαχαναγορά της Αθήνας, το Χρηματιστήριο Αθηνών. Συχνά οι αγορές αναφέρονται με το όνομα των αγαθών που είναι αντικείμενο αγοραπωλησίας, όπως η αγορά γης ή ακόμα η αγορά αγροτικής γης, η αγορά τίτλων (ομολόγων και μετοχών) στο χρηματιστήριο, η αγορά εργασίας κτλ.

6. Κοινωνικοί Θεσμοί

ι. Οικογένεια ή Νοικοκυριό

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

📖 Άγνωστες λέξεις:

Βραχυπρόθεσμα: για μικρή χρονική διάρκεια μετά από μια δεδομένη στιγμή, για λίγο

Αποταμιεύω: κρατάω χρήματα στην άκρη

κοινωνικό περιβάλλον: οικογένεια, φίλοι,...

πληρέστερη: καλύτερη

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

9. Τι είναι το νοικοκυριό; Ποιες αποφάσεις παίρνει σχετικά με την διάθεση του εισοδήματός του και από ποιους παράγοντες επηρεάζονται οι αποφάσεις αυτές; Ποια είναι η βασική επιδίωξη του;

Συνήθως το νοικοκυριό ταυτίζεται με την οικογένεια. Το νοικοκυριό όμως μπορεί να αποτελείται από ένα άτομο που ζει μόνο του ή από μια οικογένεια, μαζί με την οποία ζει και ένα άλλο ή περισσότερα άτομα. Το κύριο χαρακτηριστικό του νοικοκυριού είναι ότι αποτελείται από άτομα που αποφασίζουν από κοινού για τα οικονομικά θέματα.

Σε κάθε χρονική περίοδο (π.χ. ένα μήνα ή ένα έτος) το νοικοκυριό εισπράττει διάφορα εισοδήματα, που προέρχονται από την περιουσία του (π.χ. ενοίκια) ή την εργασία των μελών του (π.χ. σύνταξη των ηλικιωμένων και μισθός των εργαζόμενων μελών). Έτσι, έχει ένα συνολικό εισόδημα που **βραχυπρόθεσμα** δε μεταβάλλεται σημαντικά και μπορεί να θεωρηθεί σταθερό.

Συνειδητά ή ασυνειδητά το νοικοκυριό παίρνει τρεις οικονομικές αποφάσεις σχετικά με τη χρησιμοποίηση του εισοδήματός του: (α) πόσο μέρος του εισοδήματος θα

καταναλώσει, δηλαδή θα δαπανήσει για αγορά διάφορων αγαθών και πόσο θα αποταμιεύσει, δηλαδή θα φυλάξει για να δαπανήσει στο μέλλον, (β) το μέρος που θα καταναλωθεί, σε ποια προϊόντα και σε ποιες αναλογίες θα δαπανηθεί, και (γ) το μέρος του εισοδήματος που θα αποταμιευθεί, τότε θα χρησιμοποιηθεί και για ποιο σκοπό.

Οι αποφάσεις αυτές του νοικοκυριού επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες, όπως: (α) Το μέγεθος του εισοδήματος, (β) το μέγεθος του νοικοκυριού και την ηλικία των μελών του. Όσο μεγαλύτερο είναι το νοικοκυριό, τόσο μεγαλύτερο είναι και το μέγεθος της κατανάλωσης. Επίσης, διαφορετικά προϊόντα αγοράζει μια οικογένεια με μικρά παιδιά απ' ό,τι μια οικογένεια με ηλικιωμένα άτομα. (γ) Η γεωγραφική θέση όπου είναι εγκατεστημένο. (δ) Το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν τα μέλη του.

Μια πολύ σημαντική απόφαση κάθε νοικοκυριού, διαφορετική σε χαρακτήρα από τις προηγούμενες, είναι σχετικά με το ποια μέλη της οικογένειας θα δουλεύουν για την απόκτηση εισοδήματος. Παραδοσιακά, επικρατούσε η άποψη ότι ο άνδρας πρέπει να δουλεύει και ότι φέρνει την κύρια ευθύνη για την οικονομική πρόοδο της οικογένειας. Το ερώτημα ήταν, αν και πόσο θα δουλέψει η γυναίκα, καθώς επίσης και αν και πότε θα δουλέψουν τα παιδιά της οικογένειας ή θα σπουδάσουν κτλ. Αυτό είναι το πρόβλημα της προσφοράς εργασίας του νοικοκυριού, που είναι αρκετά περίπλοκο και δε χρειάζεται να σχολιαστεί πιο πολύ.

Βασική επιδίωξη του νοικοκυριού και κριτήριο ταυτόχρονα για τη λήψη των πιο πάνω αποφάσεων είναι η όσο το δυνατόν πληρέστερη ικανοποίηση των αναγκών του με βάση το δεδομένο εισόδημα που έχει στη διάθεσή του. Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνουν δύο παρατηρήσεις: Πρώτο, οι αποφάσεις του νοικοκυριού δεν παίρνονται χωριστά η καθεμιά, αλλά σε συνδυασμό. Π.χ. η απόφαση για τα μέλη της οικογένειας που θα δουλέψουν μπορεί να παρθεί σε συνδυασμό με την απόφαση για την αγορά διαμερίσματος. Δεύτερο, μεταξύ των νοικοκυριών υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Ορισμένα νοικοκυριά αποτελούν και επιχείρηση, π.χ. ένα αγροτικό νοικοκυριό, οπότε πρέπει να πάρουν αποφάσεις και ως καταναλωτικές, αλλά ταυτόχρονα και ως επιχειρηματικές μονάδες.

Σχεδιάγραμμα

Οικογένεια ή νοικοκυριό

Τι είναι;

1 άτομο ή μια οικογένεια ή άτομα που ζούνε μαζί.

Κύριο χαρακτηριστικό: άτομα που αποφασίζουν από κοινού για τα οικονομικά θέματα.

Συνολικό εισόδημα

Από εισοδήματα π.χ εργασία.

Βραχυπρόθεσμα θεωρείται σταθερό.

Αποφάσεις

Τα 3 Π

1. **Πόσο** θα καταναλώσει, πόσο θα αποταμίευσει
2. Σε **ποια** προϊόντα και ποιες υπηρεσίες θα δαπανηθεί
3. **Πότε** θα χρησιμοποιηθεί η αποταμίευση και γιατί

ii. Η Επιχείρηση

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Άγνωστες λέξεις:

Παραγωγικές μονάδες: ονομάζουμε το χώρο μέσα στον οποίο, μέσω μιας συγκεκριμένης διαδικασίας παράγεται ένα τελικό προϊόν ή προσφέρεται μία υπηρεσία.

Νομικές μορφές: Ανώνυμη εταιρεία, ΕΠΕ,...

Μεγιστοποίηση: η πράξη της αύξησης στο μέγιστο

μακροχρόνια: που διαρκεί μεγάλο χρονικό διάστημα

βραχυχρόνια: που διαρκεί μικρό χρονικό διάστημα

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

10. Τι είναι η επιχείρηση, ποιες αποφάσεις παίρνει, ποιόν αντικειμενικό σκοπό έχει και τι πρέπει να κάνει για να τον πετύχει;

Οι επιχειρήσεις είναι **παραγωγικές μονάδες** με διάφορες νομικές μορφές (ανώνυμη εταιρεία, ΕΠΕ κτλ.), με διαφορετικό μέγεθος και αντικείμενο, στις οποίες ένα ή περισσότερα άτομα παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την παραγωγή. Με τις αποφάσεις αυτές προσδιορίζεται: (α) τι προϊόν θα παράγει η επιχείρηση, (β) σε τι ποσότητα θα το παράγει, (γ) ποια μέθοδο παραγωγής θα χρησιμοποιήσει, δηλαδή ποια τεχνολογία, (δ) σε ποιο μέρος θα εγκατασταθεί η επιχείρηση, (ε) σε ποια τιμή θα πουλάει το προϊόν, και διάφορα άλλα μικρότερης σημασίας προβλήματα της.

Αντικειμενικός σκοπός της επιχείρησης και οδηγός της στη λήψη των διάφορων αποφάσεων είναι η **μεγιστοποίηση** του κέρδους, δηλαδή η επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους.

Κι αυτό, γιατί, όσο μεγαλύτερο είναι το κέρδος μιας επιχείρησης, τόσο πιο βέβαιη θα είναι η επιβίωσή της και η ανάπτυξή της **μακροχρόνια**.

Μια επιχείρηση, για να πετύχει το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος, πρέπει να πουλάει όσο το δυνατό μεγαλύτερες ποσότητες του προϊόντος στη μεγαλύτερη δυνατή τιμή και να παράγει τις ποσότητες αυτές με το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Στις μεγάλες επιχειρήσεις με μεγάλα χρηματικά κεφάλαια και με πολυπληθές εργατικό δυναμικό και με επιστημονικό προσωπικό, η προσπάθεια για τη μεγιστοποίηση του κέρδους είναι φανερή και προγραμματισμένη. Σε μικρές επιχειρήσεις, όπως μια βιοτεχνία ή ένα μικρό εμπορικό στη γειτονιά σας, η προσπάθεια για το μέγιστο κέρδος μπορεί να μην είναι συνειδητή ή φανερή. Ακόμη, ένας μικροεπιχειρηματίας μπορεί να αποβλέπει σε ένα ορισμένο εισόδημα, χωρίς να ενδιαφέρεται για το μέγιστο. Παρά τις εξαιρέσεις που μπορούμε να βρούμε, ο κανόνας είναι ότι οι επιχειρήσεις επιδιώκουν το μέγιστο κέρδος και οι αποφάσεις τους βασίζονται σ' αυτήν την επιδίωξη.

Σχεδιάγραμμα

Ας πάμε να γνωρίσουμε την Κατερίνα, η οποία έχει ένα μικρό κατάστημα που παράγει cup cakes!

Επιχείρηση

Τι είναι;

Παραγωγικές μονάδες με διάφορες νομικές μορφές, μέγεθος και αντικείμενο, στις οποίες ένα ή περισσότερα άτομα παίρνουν αποφάσεις για την παραγωγή.

Αποφάσεις

1. **Τι** προϊόν παράγει
2. **Πόσο** προϊόν παράγει (1.000 cup cakes την ημέρα)
3. **Πώς** παράγει
4. **Που** το παράγει
5. **Ποια** τιμή πώλησης (1,20€ /cup cake)

Αντικειμενικός
Σκοπός**Μεγιστοποίηση του κέρδους**

Πώς το πετυχαίνει

Χαμηλότερο
δυνατό
κόστοςΠουλάει στην
μεγαλύτερη δυνατή1,20-1,50 €
κόστος ανά cup0,20-0,50 €
κόστος ανά cup

$$\text{Κέρδος} = \text{Έσοδα} - \text{Έξοδα}$$

Μεγάλες

Φανερή και συνειδητοποιημένη
προσπάθεια

Μικρές επιχειρήσεις

Μη φανερή προσπάθεια

iii. Το Εργατικό Σωματείο

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

 Άγνωστες λέξεις:

βιομηχανικής επανάστασης: εποχή την οποία ο πληθυσμός έφευγε από τα χωριά και μετακόμιζε στις πόλεις

αντιστάθμισμα: επιφέρω μια ισορροπία

έλλειψης άλλων μέσων συντήρησης: π.χ. στα χωριά έχουν κότες, χωράφια κ.λ.π. ενώ στην πόλη δεν υπάρχουν όλα αυτά άρα το μοναδικό μέσο συντήρησης είναι ότι μπορούν οι άνθρωποι να αγοράσουν με τα χρήματα που παίρνουν.

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

11. Τι είναι το εργατικό σωματείο; Ποιοι παράγοντες οδήγησαν στη δημιουργία και ανάπτυξη των εργατικών σωματείων;

Τα εργατικά σωματεία είναι οργανώσεις εργαζομένων με αντικειμενικό σκοπό την προώθηση των κοινών συμφερόντων των μελών τους και συγκεκριμένα τη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης.

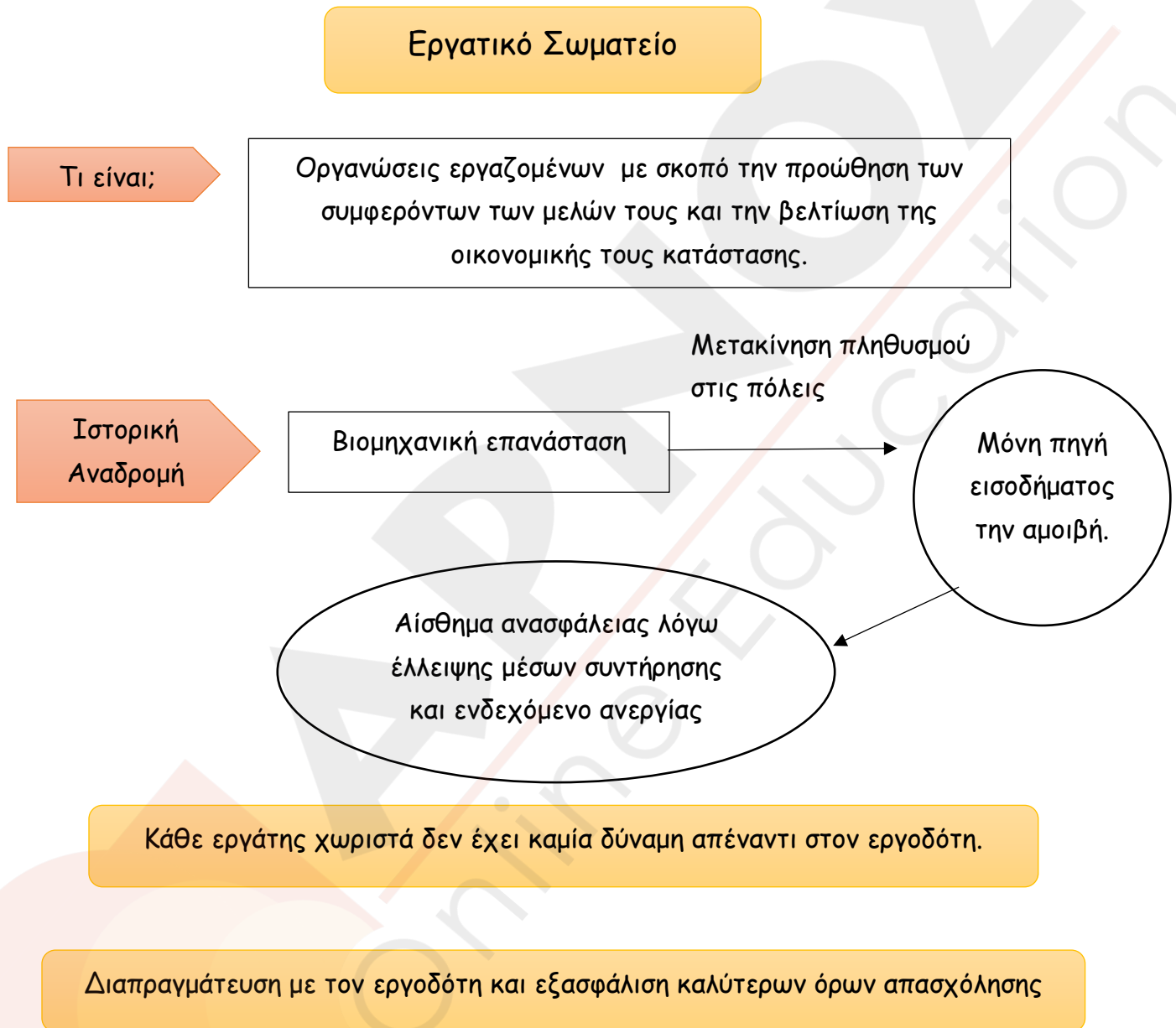
Η δημιουργία και ανάπτυξη των εργατικών σωματείων συμπίπτει χρονικά με την εξάπλωση της βιομηχανικής επανάστασης στην Αγγλία στο τέλος του δέκατου όγδοου (18ου) αιώνα. Οι μεταβολές που επέφερε η βιομηχανική επανάσταση δημιούργησαν τις συνθήκες που οδήγησαν στο σχηματισμό των εργατικών ενώσεων. Η πιο σημαντική μεταβολή είναι η μετακίνηση του αγροτικού πληθυσμού προς τις αναπτυσσόμενες βιομηχανικές περιοχές, που κατέληξε στη δημιουργία μιας πολυάριθμης τάξης εργατών με μόνη πηγή εισοδήματος την αμοιβή τους από την απασχόληση στη βιομηχανία. Το αίσθημα της ανασφάλειας, λόγω της έλλειψης άλλων μέσων συντήρησης, και το ενδεχόμενο της ανεργίας είναι οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν τους εργάτες στη δημιουργία επαγγελματικών ενώσεων, με σκοπό τη βελτίωση της θέσης τους. Κάθε

εργάτης χωριστά δεν έχει καμία δύναμη απέναντι στον εργοδότη. Αντίθετα, με την απειλή της απόλυσης και της ανεργίας ο εργοδότης μπορεί να επιβάλλει τους δικούς του όρους στις σχέσεις του με τους εργάτες.

Η οργάνωση των εργατών σε σωματεία επιτρέπει τη διαπραγμάτευση με τον εργοδότη και την εξασφάλιση καλύτερων όρων απασχόλησης. Με άλλα λόγια, τα εργατικά σωματεία μπορεί να θεωρηθούν ως το **αντιστάθμισμα** στην οικονομική δύναμη του εργοδότη. Κατά συνέπεια, η δημιουργία των εργατικών σωματείων είναι αποτέλεσμα της αδύναμης θέσης στην οποία βρίσκονται οι εργάτες και της συνειδητοποίησης των πλεονεκτημάτων που μπορούν να απόκομίσουν αν ενεργούν ως σύνολο, παρά ως μεμονωμένα άτομα. Είναι σκόπιμο να διευκρινίσουμε ότι συχνά, αντί του όρου εργατικό σωματείο, χρησιμοποιούνται οι όροι εργατική ένωση ή εργατικό συνδικάτο (από τη γαλλική λέξη *syndicat* και την αγγλική *syndicate* που προέρχονται από την ελληνική σύνδικος)*.

Σχεδιάγραμμα

iv. Κράτος

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

ΞΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ:

συλλογική οντότητα: πολλοί άνθρωποι μαζί

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

12. Τι γνωρίζεις για το κράτος;

Το Κράτος είναι η ισχυρότερη **συλλογική οντότητα** και η συμπεριφορά του επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την οικονομική ζωή της χώρας και τις αποφάσεις των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Παρεμβαίνει στην οικονομική ζωή των επιχειρήσεων με την επιβολή φορολογίας και με την παροχή διάφορων διευκολύνσεων. Επίσης, παρεμβαίνει στην οικονομική ζωή των νοικοκυριών με την επιβολή φόρων και με την παροχή επιδομάτων, διάφορων αγαθών κτλ. Παράλληλα, το κράτος ασκεί διάφορες παραγωγικές λειτουργίες για "δωρεάν" παροχή αγαθών στους πολίτες, όπως προστασία, παιδεία, περίθαλψη κτλ.

Σχεδιάγραμμα

Κράτος

Τι είναι;

Η **ισχυρότερη** συλλογική οντότητα.

Επηρεάζει

Την οικονομική ζωή της
χώρας.

Παρεμβαίνει

επιχειρήσεις

Φορολογία- παροχή
επιδομάτων

νοικοκυριά

Φορολογία- παροχή
διευκολύνσεων

7. Οι παραγωγικές Δυνατότητες της Οικονομίας

i. Οι συντελεστές της Παραγωγής

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

13. Τι εννοούμε με τον όρο παραγωγική διαδικασία; Ποια είναι τα απαραίτητα στοιχεία της; Τι ονομάζουμε παραχθέντα μέσα παραγωγής;
14. Σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται οι συντελεστές παραγωγής; Να αναλυθούν.
15. Τι εννοούμε με τον όρο επιχειρηματικότητα;

Είπαμε στα προηγούμενα ότι τα οικονομικά αγαθά ή προϊόντα είναι αποτέλεσμα κάποιας παραγωγικής διαδικασίας και ότι η διαδικασία αυτή αναλαμβάνεται από τις επιχειρήσεις. Με τον όρο παραγωγική διαδικασία εννοούμε όλους τους τρόπους με τους οποίους ο άνθρωπος μετασχηματίζει την ύλη, για να της δώσει μορφή χρήσιμη για τη ζωή του. Απαραίτητα στοιχεία της είναι η ανθρώπινη προσπάθεια και η φύση (γη και περιβάλλον). Χωρίς αυτά παραγωγική διαδικασία δεν μπορεί να γίνει. Από νωρίς όμως οι άνθρωποι παρήγαγαν διάφορα προϊόντα όχι για κατανάλωση, αλλά για να τους βοηθήσουν στην παραγωγή. Κατασκεύασαν, δηλαδή, εργαλεία. Το χαρακτηριστικό των εργαλείων είναι ότι αποτελούν προϊόντα παραγωγής και χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων προϊόντων, είναι δηλαδή παραχθέντα μέσα παραγωγής. Στις σύγχρονες κοινωνίες τα παραχθέντα μέσα παραγωγής είναι τεχνολογικά πολύ εξελιγμένα και είναι απαραίτητα για την παραγωγή των προϊόντων που χρειάζονται σήμερα οι άνθρωποι.

Κάθε είδος παραγωγής χρησιμοποιεί με διαφορετικό τρόπο την ύλη και τη μετασχηματίζει σε χρήσιμα προϊόντα. Για παράδειγμα, η αγροτική παραγωγή. Εδώ ο

άνθρωπος χρησιμοποιεί τις δικές του δυνάμεις, το έδαφος με τα συστατικά του, το νερό, τη θερμότητα του ήλιου, την υγρασία της ατμόσφαιρας, διάφορα λιπάσματα, διάφορα μηχανήματα κτλ. Όλα αυτά τα συνδυάζει με ορισμένους τρόπους και σε ορισμένο χρόνο παράγονται προϊόντα. Με ανάλογο τρόπο γίνεται και κάθε άλλη παραγωγή.

Τα στοιχεία που συντελούν στην παραγωγική διαδικασία τα ονομάζουμε συντελεστές της παραγωγής. Για να διευκολυνθεί η ανάλυση των οικονομικών φαινομένων ταξινομούμε τους συντελεστές της παραγωγής σε τρεις κατηγορίες, που προσδιορίζονται με τους όρους **εργασία, έδαφος και κεφάλαιο.**

(1) Εργασία: Ως εργασία ορίζουμε την καταβολή ανθρώπινης προσπάθειας, σωματικής και πνευματικής, για την παραγωγή κάποιου προϊόντος.

Ο εργάτης που χτίζει ένα σπίτι, ο αγρότης που οργώνει τη γη, ο δάσκαλος που διδάσκει κτλ. προσφέρουν εργασία στην παραγωγική διαδικασία. Κατά την εργασία τους οι άνθρωποι χρησιμοποιούν γνώσεις που απέκτησαν στο σχολείο, σε διάφορες τεχνικές σχολές, στο Πανεπιστήμιο, αλλά και από την εμπειρία τους στη δουλειά. Το σύνολο των γνώσεων και ικανοτήτων που αποκτά ο άνθρωπος με τη μόρφωση και την εμπειρία ονομάζουμε ανθρώπινο κεφάλαιο.

(2) Έδαφος (ή Γη): Ο συντελεστής έδαφος ή γη περιλαμβάνει τη γεωγραφική έκταση, επιφάνεια, υπέδαφος, λίμνες, ποτάμια, θάλασσες καθώς και τις ιδιότητες του εδάφους που είναι χρήσιμες στην παραγωγική διαδικασία.

Το έδαφος πάνω στο οποίο χτίζεται ένα εργοστάσιο ή ένα σπίτι είναι παραγωγικός συντελεστής, όπως είναι και το έδαφος πάνω στο οποίο φυτρώνουν οι διάφορες καλλιέργειες.

(3) Κεφάλαιο: Ο συντελεστής κεφάλαιο περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων προϊόντων.

Το κεφάλαιο περιλαμβάνει τα διάφορα μηχανήματα, τα κτίρια, τις εγκαταστάσεις, τα εργαλεία, τα σκεύη κτλ.

Πρέπει να τονιστεί ότι τα στοιχεία που αποτελούν τους συντελεστές της παραγωγής μετατρέπονται σε συντελεστές παραγωγής, όταν χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία. Η ύπαρξή τους και μόνο τους δίνει τη δυνατότητα να γίνουν συντελεστές παραγωγής, αλλά αποκτούν αυτήν την ιδιότητα, όταν πραγματικά χρησιμοποιούνται για την παραγωγή. Ένα στρέμμα γης, π.χ., γίνεται παραγωγικός συντελεστής, όταν καλλιεργείται. Όσο παραμένει ακαλλιεργητο, είναι εν δυνάμει συντελεστής παραγωγής. Το ίδιο ισχύει για την εργασία και το κεφάλαιο.

Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι υπάρχει και ένας τέταρτος συντελεστής παραγωγής, που τον ονομάζουν **επιχειρηματικότητα.**

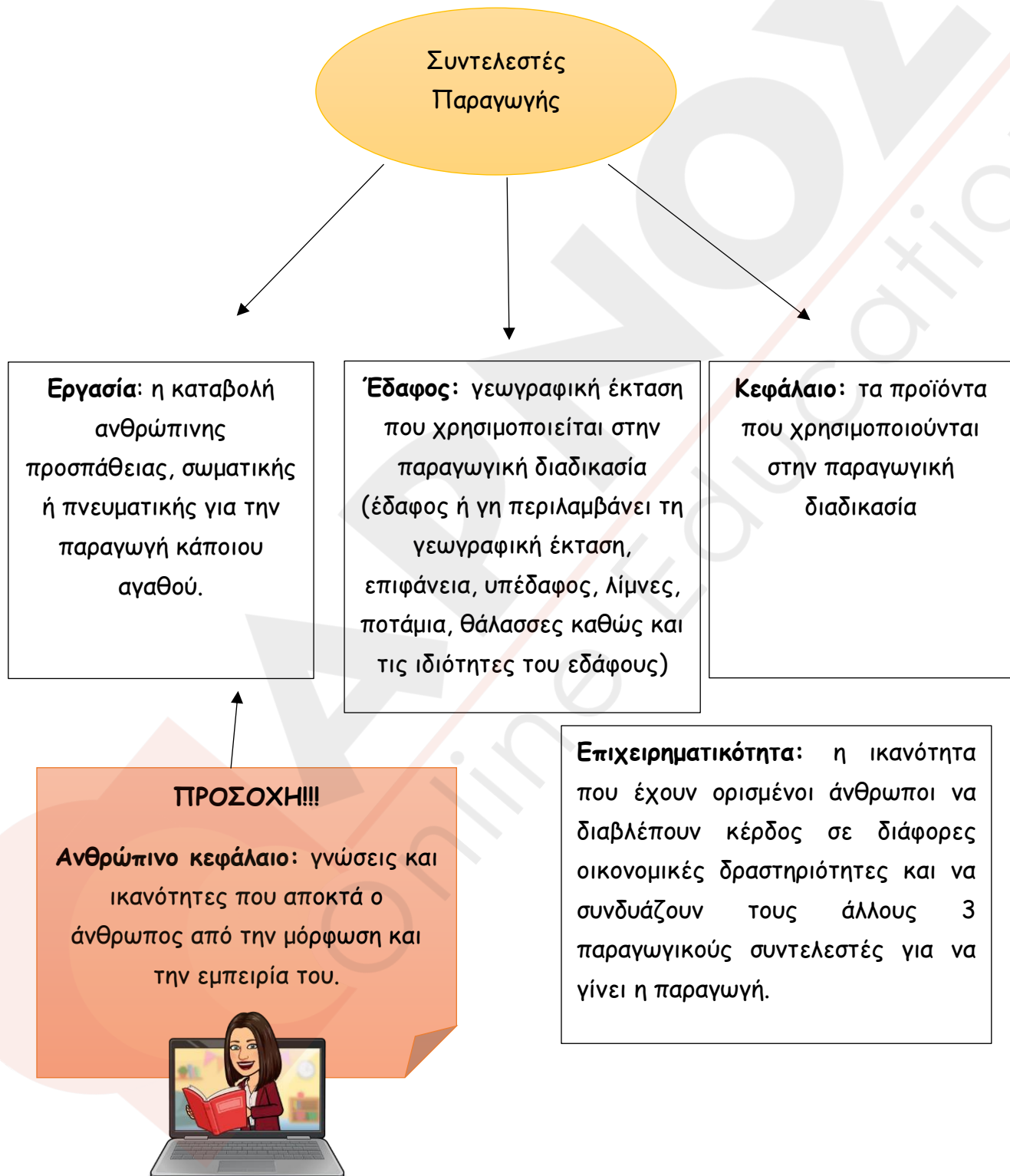
Ως επιχειρηματικότητα εννοούν την ικανότητα που έχουν ορισμένοι άνθρωποι να διαβλέπουν κέρδος σε διάφορες οικονομικές δραστηριότητες και να αναλαμβάνουν να συνδυάσουν τους άλλους τρεις συντελεστές, για να γίνει η παραγωγή.

Άλλοι όμως υποστηρίζουν ότι η επιχειρηματικότητα είναι ένα είδος εργασίας και, συνεπώς, περιλαμβάνεται στον ορισμό του πρώτου παραγωγικού συντελεστή, που αναφέραμε πιο πάνω.

Το χαρακτηριστικό στοιχείο των συντελεστών της παραγωγής είναι ότι για κάθε χρονική περίοδο και για κάθε οικονομία θεωρούνται **δεδομένοι**. Φυσικά σε μακροχρόνιες περιόδους το μέγεθός τους μεταβάλλεται, αλλά βραχυχρόνια μπορούν να θεωρηθούν δεδομένοι. Κατά συνέπεια, τα προϊόντα που μπορούν να παραχθούν με τους συντελεστές αυτούς είναι και αυτά **δεδομένα**. Με άλλα λόγια, επειδή οι ανάγκες των ανθρώπων είναι σχετικά μεγάλες, οι παραγωγικοί συντελεστές και τα προϊόντα που παράγονται απ' αυτούς βρίσκονται σε στενότητα, δηλ. είναι περιορισμένοι σε σχέση με τις ανάγκες των ατόμων.

Σχεδιάγραμμα

ii. Το υόριο οικονομικό πρόβλημα

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

16. Πιο είναι το βασικό οικονομικό πρόβλημα και πως οι άνθρωποι προσπαθούν να το ξεπεράσουν;

Μετά την ανάλυση των βασικών εννοιών που είναι απαραίτητες για την εξέταση των επιμέρους οικονομικών προβλημάτων, είναι σκόπιμο να διατυπωθεί ρητά η ουσία του κύριου ή γενικού οικονομικού προβλήματος, από το οποίο προέρχονται όλα τα άλλα οικονομικά προβλήματα.

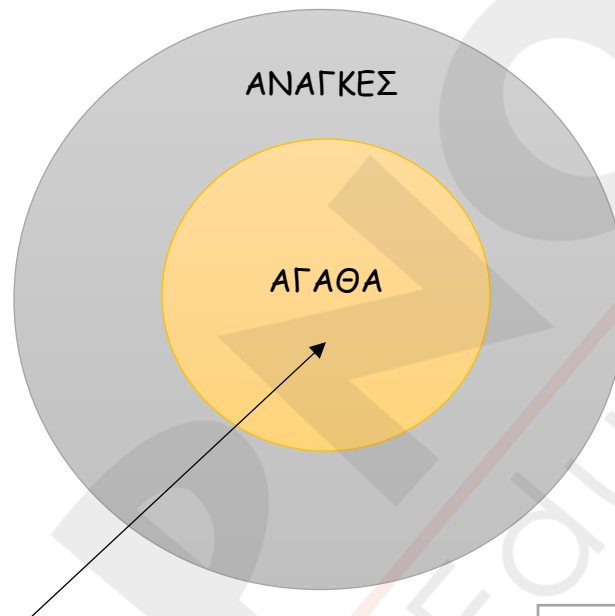
Το οικονομικό πρόβλημα κάθε κοινωνίας προέρχεται από τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ του πλήθους των αναγκών που οι άνθρωποι επιδιώκουν να ικανοποιήσουν και του περιορισμένου όγκου των αγαθών που υπάρχουν για την ικανοποίηση αυτών των αναγκών. Με άλλα λόγια, τα αγαθά που διαθέτει μια οικονομία βρίσκονται σε έλλειψη σχετικά με τις ανάγκες των ανθρώπων. Η ουσία λοιπόν του οικονομικού προβλήματος βρίσκεται στη σχετική έλλειψη ή στενότητα των αγαθών. Αυτήν ακριβώς την έλλειψη αγαθών προσπαθούν οι άνθρωποι να ξεπεράσουν με την οργανωμένη δραστηριότητα, με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, με την εξεύρεση νέων παραγωγικών πόρων κτλ. Είδαμε στα προηγούμενα ότι κάθε οικονομικό αγαθό είναι αποτέλεσμα παραγωγικής διαδικασίας, στην οποία χρησιμοποιούνται οι συντελεστές της παραγωγής. Κατά συνέπεια, η σχετική έλλειψη αγαθών είναι στην πραγματικότητα έλλειψη παραγωγικών συντελεστών. Το πρόβλημα αυτό είναι μόνιμο και απασχολεί κάθε κοινωνία.

Για να αντιληφθείτε καλύτερα την τεράστια σημασία της σχετικής έλλειψης αγαθών προσπαθήστε να φανταστείτε πώς θα ήταν οργανωμένη η ανθρώπινη κοινωνία και τι θα έκαναν οι άνθρωποι, αν ζούσαν σε απόλυτη αφθονία, χωρίς να παράγουν, για παράδειγμα αν τα αγαθά έπεφταν σαν "μάννα εξ ουρανού".

Σχεδιάγραμμα

ΚΥΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Γιατί είναι λίγα;::

ΔΕΝ υπάρχουν συντελεστές
για να παραχθούν τα αγαθά

Η σχετική έλλειψη αγαθών
είναι στην πραγματικότητα
έλλειψη παραγωγικών
συντελεστών. Το πρόβλημα
αυτό είναι μόνιμο και
απασχολεί κάθε κοινωνία.

iii. Η Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων (Κ.Π.Δ)

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

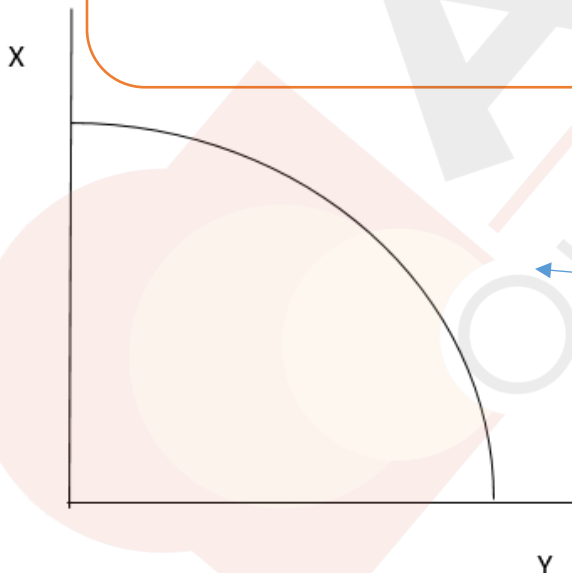
17. Ορίσατε την έννοια της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων.
18. Τι δείχνουν οι συνδυασμοί που βρίσκονται πάνω, αριστερά και δεξιά της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων

Σχεδιάγραμμα

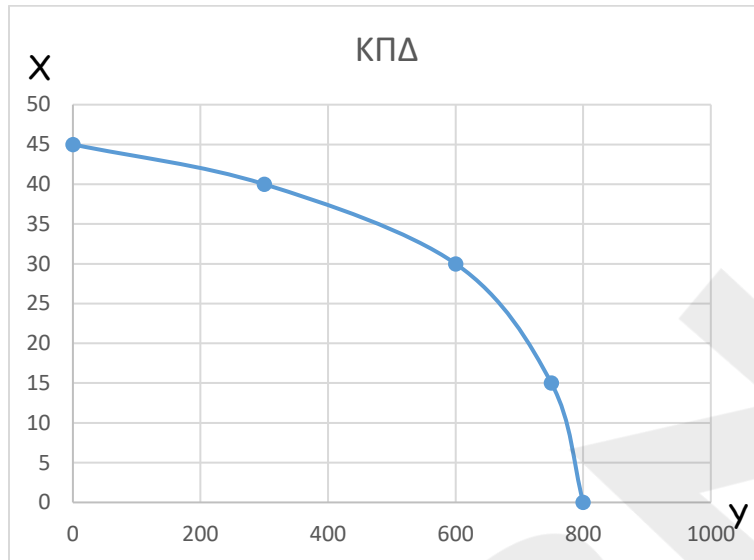
Βασικές Υποθέσεις ΚΤΔ:

1. Η οικονομία χρησιμοποιεί όλους τους παραγωγικούς συντελεστές πλήρως και αποδοτικά
2. Η τεχνολογία παραγωγής είναι δεδομένη
3. Παράγει μόνο δύο αγαθά

Δείχνει τις μεγαλύτερες ποσότητες ενός προϊόντος που είναι δυνατό να παραχθούν σε μια οικονομία για κάθε δεδομένη ποσότητα του άλλου προϊόντος.

Παράδειγμα:

X	Y
Παιχνίδια	Πατάτες
0	800
15	750
30	600
40	300
50	0

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι εφόσον χρησιμοποιούνται όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές πλήρως και αποδοτικά και βρισκόμαστε επάνω στην ΚΠΔ, όσο αυξάνεται η παραγωγή των παιχνιδιών μειώνεται η παραγωγή της πατάτας.

BE CAREFUL

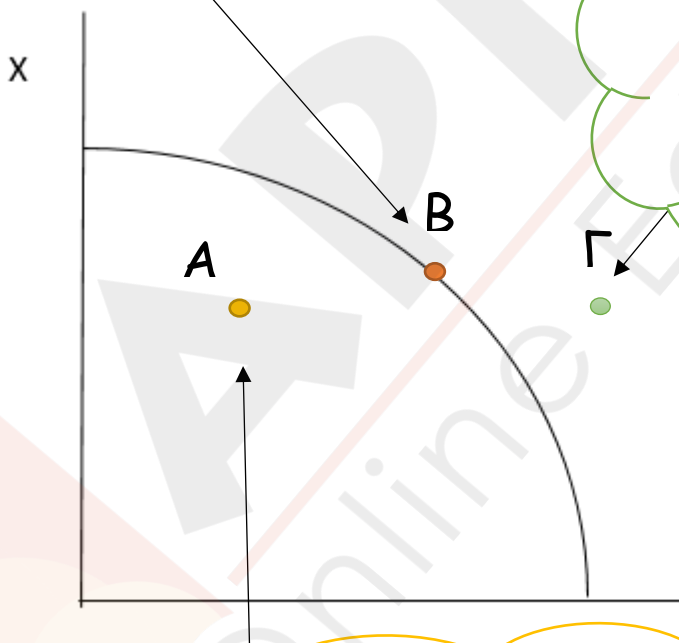
Μέγιστος ή άριστος συνδυασμός.

Οικονομικά: η οικονομία αξιοποιεί όλους τους συντελεστές παραγωγής **πλήρως και αποδοτικά.**

Ανέφικτος συνδυασμός.

Οικονομικά: η οικονομία έχει **έλλειψη παραγωγικών συντελεστών.**

Δεν μπορεί να παραχθεί!

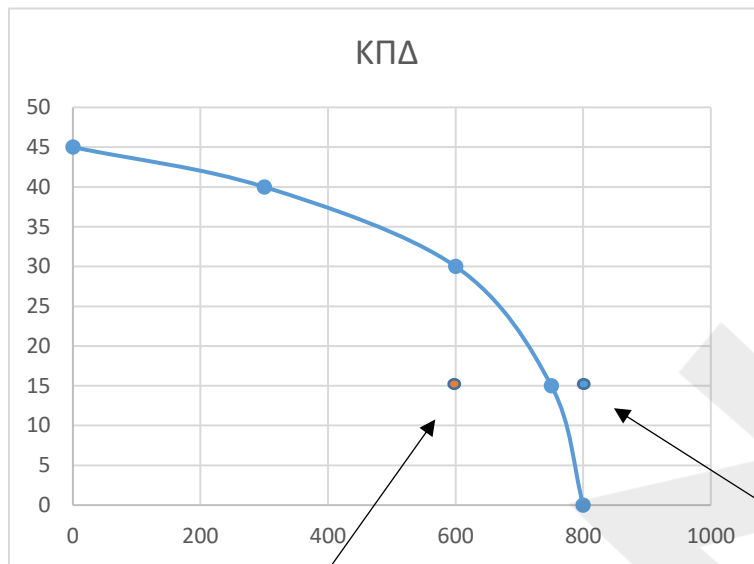

Εφικτός συνδυασμός.

Οικονομικά: η οικονομία έχει **υποαπασχόληση** παραγωγικών συντελεστών.

Π.χ. ανεργία , ακαλλιέργητα χωράφια.

Παράδειγμα:

Χ Παιχνίδια	Υ Πατάτες
0	800
15	750
30	600
40	300
50	0

Ο Συνδυασμός ($X=15$, $Y=600$) είναι εφικτός γιατί παρατηρώ ότι είναι, αριστερά της ΚΠΔ.

Παρατηρώ ότι θα μπορούσε να παράγει και περισσότερες πατάτες, άρα έχει την δυνατότητα, όμως δεν χρησιμοποιεί όλους τους συντελεστές που έχει στην διάθεση της

Ο Συνδυασμός ($X=15$, $Y=800$) είναι ανέφικτος γιατί παρατηρώ ότι είναι, δεξιά της ΚΠΔ.

Παρατηρώ ότι δεν μπορεί να παράγει 800 πατάτες γιατί η μέγιστη δυνατότητα που έχει είναι μέχρι 750 πατάτες

19. Πώς μπορούμε να πραγματοποιήσουμε έναν ανέφικτο συνδυασμό;

Σκέψου!!! Ανέφικτος είναι ένας συνδυασμός που δεν μπορεί να παραχθεί γιατί η οικονομία δεν έχει παραγωγικούς συντελεστές.

Άρα οι λύσεις είναι 3:

1. Να αυξηθούν αρκετά οι ποσότητες των παραγωγικών συντελεστών
2. Να βελτιωθεί η τεχνολογία παραγωγής
3. Να συμβούν ταυτόχρονα και τα δύο.

20. Πώς μπορούμε να γίνει μέγιστος ένας εφικτός συνδυασμό;

Σκέψου!!! Εφικτός είναι ένας συνδυασμός ο οποίος δεν αξιοποιεί όλες τις παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας.

Για να γίνει μέγιστος πρέπει να αξιοποιηθούν όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές

iv. Η έννοια του κόστους

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

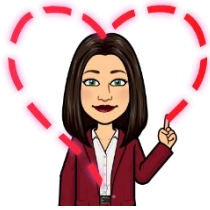
21. Τι εννοούμε όταν λέμε **πραγματικό κόστος** και ποια η σχέση του με το **χρηματικό**;

Για τους περισσότερους ανθρώπους κόστος σημαίνει πληρωμή κάποιου χρηματικού ποσού. Στην πραγματικότητα όμως η έννοια του κόστους είναι πιο ουσιαστική. Πίσω από το χρηματικό ποσό κρύβεται το πραγματικό κόστος που θα εξετάσουμε τώρα. Είδαμε πιο πάνω ότι τα οικονομικά αγαθά και οι συντελεστές που τα παράγουν βρίσκονται σε στενότητα. Αυτό σημαίνει ότι, αν μια οικονομία θελήσει να αυξήσει την ποσότητα ενός αγαθού, πρέπει να μειώσει την ποσότητα κάποιου άλλου.

Με άλλα λόγια, η παραγωγή ενός αγαθού δεσμεύει παραγωγικούς συντελεστές που θα μπορούσαν, μέσα σε κάποια όρια, να παράγουν κάποιο άλλο αγαθό. Είναι, λοιπόν φανερό ότι **παραγωγή κάποιου αγαθού σημαίνει και θυσία των άλλων που θα μπορούσαν να παραχθούν με τους ίδιους παραγωγικούς συντελεστές. Αυτή είναι η πραγματική έννοια του κόστους.** Το πραγματικό κόστος ενός αγαθού είναι τα άλλα αγαθά που θυσιάστηκαν για την παραγωγή του.

Για να γίνει κατανοητή η έννοια του πραγματικού κόστους, σκεφτείτε ότι κάθε άνθρωπος έχει στη διάθεσή του 24 ώρες την ημέρα. Οι δραστηριότητες που μπορεί να αναπτύξει κάθε ημέρα είναι περιορισμένες από τη διάρκεια της ημέρας. Αν το άτομο αποφασίσει να πάει στον κινηματογράφο για 3 ώρες, είναι πιθανό να αισθανθεί ορισμένη ευχαρίστηση. Ταυτόχρονα όμως υφίσταται και ένα κόστος, που δεν είναι μόνον η τιμή του εισιτηρίου, αλλά και η απώλεια της ευκαιρίας που είχε να κάνει κάτι άλλο στη διάρκεια των τριών ωρών. Το πραγματικό αυτό κόστος λέγεται και **κόστος ευκαιρίας** ή ακόμη και **εναλλακτικό κόστος**.

Δες και παράδειγμα σελ. 21

Τύποι Κόστος Ευκαιρίας

☛ Κόστος ευκαιρία τους Y σε όρους του αγαθού X =

$$\frac{\text{Μονάδες του αγαθού } X \text{ που θυσιάζονται}}{\text{Μονάδες του αγαθού } Y \text{ που Παράγονται}}$$

$KE_Y = \frac{\Delta X}{\Delta Y}$ (οι μονάδες του αγαθού X που θυσιάζονται για την παραγωγή μιας επιπλέον μονάδας του αγαθού Y)

☛ Κόστος ευκαιρία τους X σε όρους του αγαθού Y

$$= \frac{\text{Μονάδες του αγαθού } Y \text{ που θυσιάζονται}}{\text{Μονάδες του αγαθού } X \text{ που Παράγονται}}$$

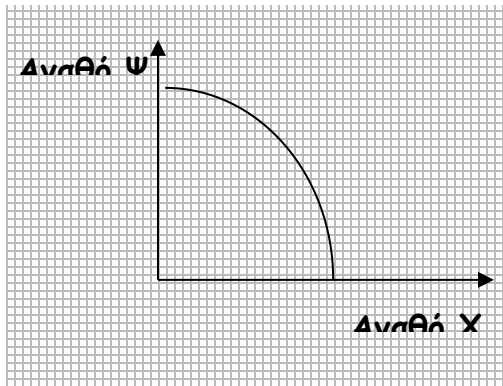
$KE_X = \frac{\Delta Y}{\Delta X}$ (οι μονάδες του αγαθού Y που θυσιάζονται για την παραγωγή μιας επιπλέον μονάδας του αγαθού X)

$$\text{☛ } KE_X = \frac{1}{KE_Y}$$

ΠΡΟΣΟΧΗ!!! Αν λέει: Κόστος ευκαιρίας σε όρους X = εννοεί το KE_Y

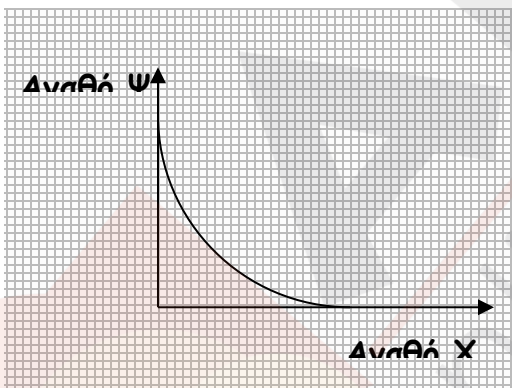

ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΚΤΔ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

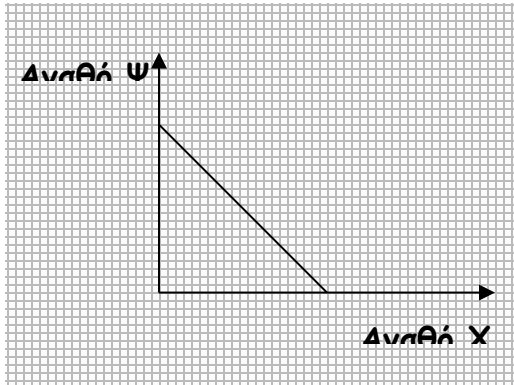
Κόστος Ευκαιρίας αυξανόμενο και η Κ.Π.Δ κοίλη

Οι παραγωγικοί συντελεστές δεν είναι εξίσου κατάλληλοι για την παραγωγή των δύο αγαθών. Καθώς αυξάνεται η παραγωγή (π.χ του αγαθού Χ) αποσπώνται από την παραγωγή άλλων αγαθών (π.χ του αγαθού Ψ) συντελεστές που είναι όλο και λιγότερο κατάλληλοι για την παραγωγή του πιο πάνω αγαθού. Απαιτούνται, δηλαδή ολοένα και περισσότερες μονάδες από τα άλλα αγαθά για την παραγωγή κάθε επιπλέον

Κόστος Ευκαιρίας φθίνον και η Κ.Π.Δ κυρτή

Για να παραχθεί μια επιπλέον μονάδα από το αγαθό Χ καθώς αυξάνεται η παραγωγή του, απαιτείται, η θυσία ολοένα και λιγότερων μονάδων από το αγαθό Ψ.

Κόστος Ευκαιρίας σταθερό

Για να παραχθεί μία επιπλέον μονάδα από το αγαθό X καθώς αυξάνεται η παραγωγή του θυσιάζεται πάντα η ίδια ποσότητα παραγωγικών συντελεστών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή του αγαθού Ψ .

Στην περίπτωση που το κόστος ευκαιρίας είναι σταθερό και ίσο με τη μονάδα, η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων σχηματίζει με τους δύο άξονες ορθογώνιο ισοσκελές τρίγωνο.

Γενικά το κόστος ευκαιρίας όχι μόνο δεν είναι το ίδιο, αλλά συνήθως είναι **αυξανόμενο**.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι συντελεστές παραγωγής δεν είναι εξίσου κατάλληλοι για την παραγωγή όλων των αγαθών.

Καθώς αυξάνεται και η παραγωγή ενός αγαθού (π.χ. όπλων), αποσπώνται από την παραγωγή άλλων αγαθών (π.χ. ψωμιού) συντελεστές που είναι όλο και λιγότερο κατάλληλοι για την παραγωγή του πιο πάνω αγαθού (όπλων).

Απαιτούνται, δηλαδή, ολοένα και περισσότερες μονάδες από τα άλλα αγαθά για την παραγωγή κάθε επιπλέον μονάδας του συγκεκριμένου αγαθού, πράγμα που σημαίνει αυξανόμενο κόστος ευκαιρίας.

BE CAREFUL

Χρήσιμα για ασκήσεις

	X	Y	KE _x	KE _y
A	0	400		
			2	1/2
B	50	300		
			4	1/4
Γ	75	200		
			5	1/5
Δ	95	100		
			10	1/10
E	105	0		

☛ Γράφω το Κ.Ε ως εξής:

Ένα θέλω το ΚΕ_x κοιτάζω που **αρχίζει η παραγωγή** του X (αρχίζει από το A που είναι το 0) άρα πηγαίνουμε από το A→B, B→Γ, Γ→Δ, Δ→E

Γράφω: ΚΕ_x_{A→B} ΚΕ_x_{B→Γ}, ομοίως...

☛ Για το ΚΕ_y η παραγωγή αρχίζει από το E, άρα πηγαίνω από το E→Δ,

Δ→Γ, Γ→B, B→A

Γράφω: ΚΕ_y_{E→Δ} ΚΕ_y_{Δ→Γ}, ομοίως....

☛ Για να υπολογίσουμε το ΚΕ, πάντα αφαιρούμε από το μεγαλύτερο αριθμό τον μικρότερο αριθμό.

$$KE_{x_{A \rightarrow B}} = \frac{\Delta Y}{\Delta X} = \frac{Y_A - Y_B}{X_B - X_A} = \frac{400 - 300}{50 - 0} = 2$$

Σημαίνει: Για να παραχθεί 1 μονάδα του X θυσιάζονται 2 μονάδες του αγαθού Y

☛ Να θυμάσαι ΠΑΝΤΑ ο πίνακας σου δείχνει την ΚΤΔ άρα οι συνδυασμοί είναι μέγιστοι.

☛ Όταν θέλω να σχολιάσω το ΚΕ ως αυξανόμενο, σταθερό ή φθίνον, κοιτάζω από που **αρχίζει η παραγωγή** (δες τα βελάκια)

☛ Όταν η Κ.Π.Δ είναι ευθεία, ακολουθεί τον τύπο, $\psi = \alpha\chi + \beta$.

Όπου $\alpha = \text{κλίση} = \frac{\Delta\psi}{\Delta\chi} = \text{Κ.Ε.}_{\chi \text{ σε } \psi}$ (Πάντα αρνητική)

Άρα $\psi = \text{Κ.Ε.}_{\chi \text{ σε } \psi} \cdot \chi + \beta$

8. Ο Καταμερισμός των έργων

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Άγνωστες λέξεις:

Ανιάρη: Βαρετή

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

22. α) Τι εννοούμε με τον όρο καταμερισμός της εργασίας και ποια η σημασία του;
 β) Ποια είναι τα μειονεκτήματα και ποια τα πλεονεκτήματα του καταμερισμού της εργασίας;

Σε πολύ παλαιότερες εποχές κάθε νοικοκυριό ήταν αναγκασμένο να παράγει σχεδόν όλα τα προϊόντα που του ήταν απαραίτητα. Οι ανταλλαγές προϊόντων μεταξύ νοικοκυριών ήταν πολύ περιορισμένες. Στη σύγχρονη εποχή κάθε άτομο συνήθως απασχολείται στην παραγωγή ενός μόνο προϊόντος (ή ακόμη και ενός μέρους κάποιου προϊόντος), ενώ ταυτόχρονα καταναλώνει πολλά προϊόντα, στην παραγωγή των οποίων δε συμμετέχει. Το φαινόμενο αυτό ονομάζουμε καταμερισμό έργων ή της εργασίας. Παράλληλα όμως με τον καταμερισμό των έργων αναπτύσσονται και οι ανταλλαγές προϊόντων μεταξύ των ατόμων, γιατί διαφορετικά δε θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν οι διάφορες ανάγκες τους. Όπως θα δούμε πιο κάτω, οι ανταλλαγές γίνονται με τη μεσολάβηση του χρήματος. Ο καταμερισμός των έργων έχει τεράστια σημασία για τη σημερινή οργάνωση της παραγωγής. Χωρίς καταμερισμό, ο τεράστιος πλούτος των σημερινών οικονομιών δε θα ήταν δυνατό να δημιουργηθεί. Τα πλεονεκτήματά του είναι τα εξής:

- (i) Κάθε άτομο μπορεί να απασχοληθεί εκεί όπου μπορεί να αποδώσει περισσότερο αντί να κάνει ταυτόχρονα και δουλειές στις οποίες δεν είναι αποδοτικό.
- (ii) Όταν ένα άτομο ασχολείται με μία μόνο εργασία, αναπτύσσει σιγά σιγά μεγάλη δεξιότητα και ικανότητα στην εργασία αυτή και αυξάνει την απόδοσή του.

(iii) Η μεγάλη εξειδίκευση οδηγεί και σε διάφορες βελτιώσεις του τρόπου με τον οποίο γίνεται η παραγωγή, δηλαδή σε διάφορες εφευρέσεις, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγής.

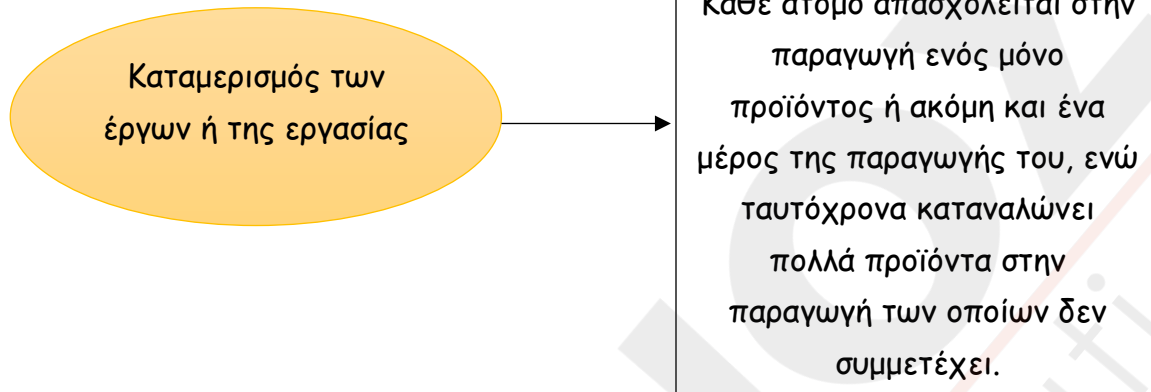
Βέβαια η μεγάλη εξειδίκευση των ανθρώπων σε μία δραστηριότητα που συχνά είναι πολύ περιορισμένη, μετατρέπει την εργασία σε **ανιαρή** απασχόληση. Π.χ. ένας εργάτης που κάνει κάθε μέρα την ίδια δουλειά και σε πολλές περιπτώσεις τις ίδιες κινήσεις, είναι φυσικό να κουράζεται από τη ρουτίνα της δουλειάς. Αυτό είναι ένα σοβαρό μειονέκτημα του καταμερισμού των έργων.

Παράδειγμα:

Σχεδιάγραμμα

1. Κάθε άτομο μπορεί να απασχοληθεί εκεί όπου μπορεί να αποδώσει περισσότερο αντί να κάνει ταυτόχρονα και δουλειές στις οποίες δεν είναι αποδοτικό.
2. Όταν ένα άτομο ασχολείται με μία μόνο εργασία, αναπτύσσει σιγά σιγά μεγάλη δεξιοτεχνία και ικανότητα στην εργασία αυτή και αυξάνει την απόδοσή του.
3. Η μεγάλη εξειδίκευση οδηγεί και σε διάφορες βελτιώσεις του τρόπου με τον οποίο γίνεται η παραγωγή, δηλαδή σε διάφορες εφευρέσεις, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγής.

Η μεγάλη εξειδίκευση των ανθρώπων σε μία δραστηριότητα που συχνά είναι πολύ περιορισμένη, μετατρέπει την εργασία σε ανιαρή απασχόληση

9. Το Χρήμα

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

23. Τι είναι το χρήμα και ποια η σημασία της χρήσης του, ως μέσου ανταλλαγών;

Είναι φανερό ότι ο καταμερισμός των έργων προϋποθέτει ότι τα άτομα μπορούν να ανταλλάσσουν προϊόντα μεταξύ τους, ώστε να ικανοποιούν όλες τις ανάγκες τους. Η ανταλλαγή όμως συναντάει πολλές δυσχέρειες και μπορεί να είναι αδύνατη αν δε συμπίπτουν οι επιθυμίες των ατόμων σχετικά με τα προϊόντα που ανταλλάσσουν. Εξαιτίας αυτών των δυσχερειών, οι οικονομίες από πολύ παλιές εποχές ανέπτυξαν διάφορα μέσα ανταλλαγής.

Κάθε αντικείμενο που είναι γενικά αποδεκτό ως μέσο συναλλαγής των αγαθών επέχει θέση χρήματος. Χρήμα, δηλαδή, είναι οτιδήποτε η κοινωνία αποδέχεται ως γενικό μέσο ανταλλαγής.

Με τη χρησιμοποίηση του χρήματος η ανταλλαγή χωρίζεται σε δύο πράξεις: μια πώληση και μια αγορά. Σε κάθε μεταβίβαση προϊόντος, σε αγορά ή πώληση, αντιστοιχεί μια αντίθετη μεταβίβαση χρήματος. Έτσι, η κυκλοφορία των προϊόντων μέσα στο οικονομικό σύστημα συνοδεύεται από μια αντίθετη σε κατεύθυνση κυκλοφορία χρήματος.

10. Το Οικονομικό Κύκλωμα

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Άγνωστες λέξεις:

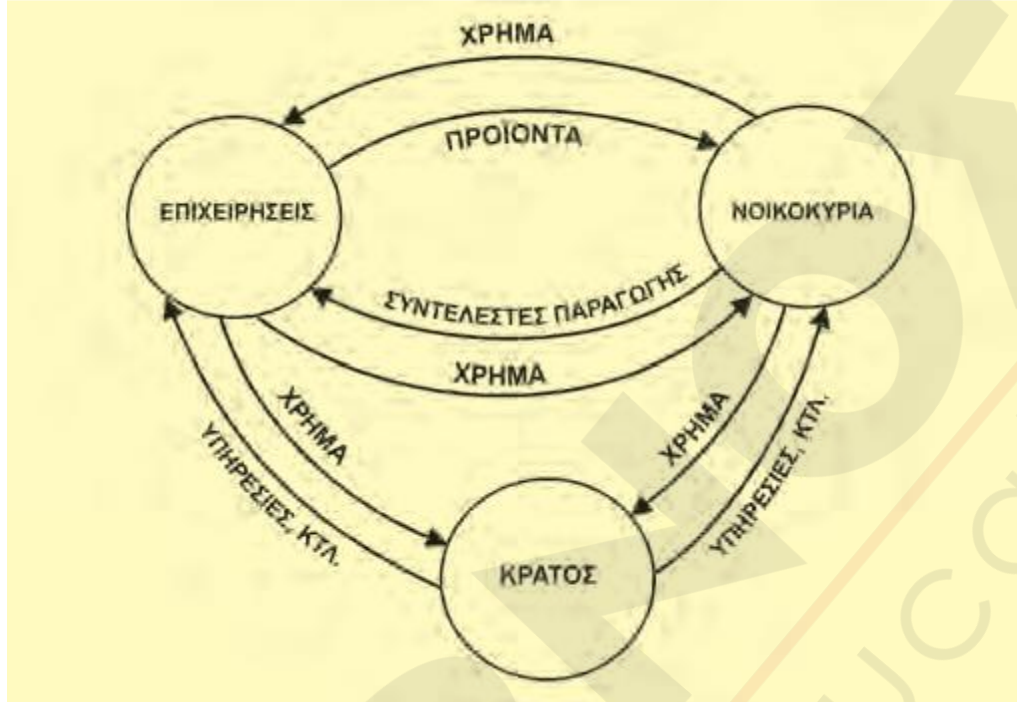
Καταναλίσκονται: καταναλώνονται

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

24. Να περιγράψετε το οικονομικό κύκλωμα μιας οικονομίας. Πώς απεικονίζεται διαγραμματικά;

Ο όρος **οικονομικό κύκλωμα** χαρακτηρίζει το σύνολο των σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ των βασικών μονάδων ενός οικονομικού συστήματος. Στην απλούστερη μορφή του, το οικονομικό κύκλωμα περιλαμβάνει τις σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων, νοικοκυριών και κράτους και δείχνει τις ροές αγαθών, παραγωγικών συντελεστών και χρήματος που παρατηρούνται στην οικονομία. Το διάγραμμα 1.3. που περιγράφει το οικονομικό κύκλωμα, δείχνει ότι μεταξύ επιχειρήσεων και νοικοκυριών υπάρχουν δύο αντίθετες ροές. Τα προϊόντα που παράγονται από τις επιχειρήσεις ρέουν προς τα νοικοκυριά όπου και **καταναλίσκονται**. Οι παραγωγικοί συντελεστές που κατέχουν τα νοικοκυριά ρέουν προς τις επιχειρήσεις όπου μετατρέπονται σε προϊόντα. Για καθεμία από τις ροές αυτές υπάρχει μια αντίθετη ροή χρήματος. Βέβαια υπάρχουν και συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων, οι οποίες όμως δεν εμφανίζονται στο διάγραμμα. Το Κράτος εμφανίζεται να δημιουργεί ροές και με τις επιχειρήσεις και με τα νοικοκυριά προς τα οποία προσφέρει υπηρεσίες και υλικά αγαθά και από τα οποία εισπράττει χρηματικά ποσά.

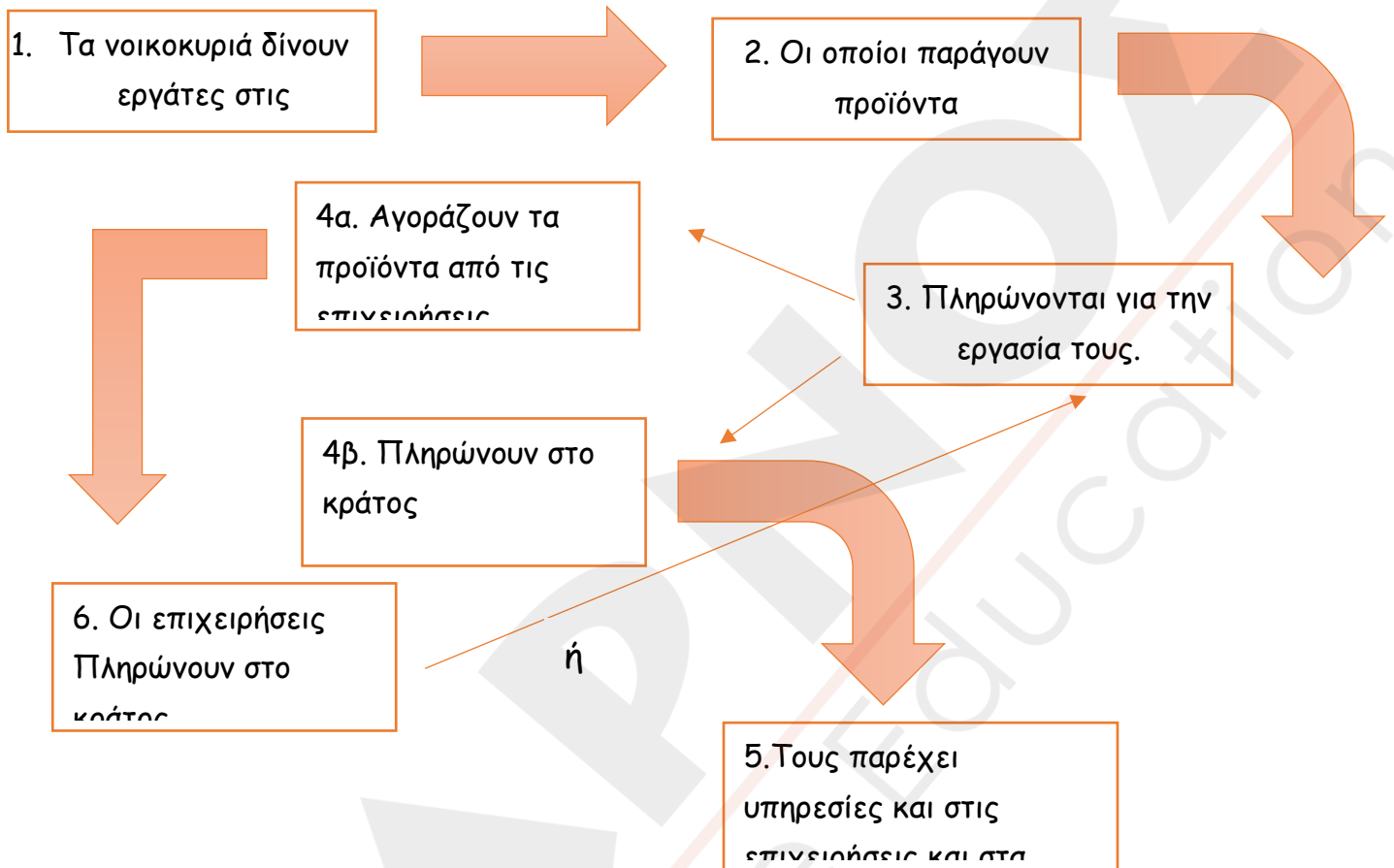

Το οικονομικό κύκλωμα του διαγράμματος 1.3. μπορεί εύκολα να γίνει πολύ περίπλοκο, αν προστεθούν οι διάφορες ροές που στην πραγματικότητα συμβαίνουν. Μπορούμε π.χ. να προσθέσουμε τις συναλλαγές που γίνονται μεταξύ επιχειρήσεων, νοικοκυριών και Κράτους με άλλες χώρες. Κάτι τέτοιο όμως θα έκανε το διάγραμμα δυσνόητο, χωρίς να προσθέσει τίποτα στην κατανόηση του οικονομικού κυκλώματος.

Πρέπει όμως να γίνουν δύο σχόλια: **Πρώτο**, ότι οι ροές είναι συνεχείς, δηλαδή συμβαίνουν σε κάθε χρονική στιγμή. **Δεύτερο**, ότι οι ροές αυτές δεν έχουν πάντοτε το ίδιο μέγεθος, δηλαδή ο όγκος των συναλλαγών μπορεί να μεταβάλλεται, καθώς η παραγωγική δραστηριότητα αυξάνεται ή μειώνεται.

Σχεδιάγραμμα

11 Η Αβεβαιότητα στην Οικονομική Ζωή

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

25. Να αναφέρετε τρεις παράγοντες που προκαλούν αβεβαιότητα στην οικονομική ζωή;

Ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την οικονομική ζωή των ανθρώπων είναι η αβεβαιότητα που υπάρχει σχετικά με τα αποτελέσματα των ενεργειών τους. Για παράδειγμα, ο αγρότης που καλλιεργεί τη γη του δεν ξέρει με βεβαιότητα τα αποτελέσματα της παραγωγικής του δραστηριότητας. Οι καιρικές συνθήκες, τα ζιζάνια κτλ. μπορεί να έχουν σοβαρή επίδραση στο τελικό προϊόν. Επίσης, ο εργαζόμενος δε γνωρίζει αν θα συνεχίσει την απασχόλησή του στην ίδια επιχείρηση, αν θα απολυθεί, ή ακόμη αν θα είναι θύμα εργατικού ατυχήματος. Τέλος, ο επιχειρηματίας δε γνωρίζει με βεβαιότητα αν η δραστηριότητά του θα αποδώσει κέρδη ή αν θα έχει ζημιές. Με άλλα λόγια, σε όλα τα οικονομούμενα άτομα υπάρχει ένα σημαντικό στοιχείο αβεβαιότητας σχετικά με το αποτέλεσμα των ενεργειών τους. Κατά συνέπεια, η λήψη των αποφάσεών τους δε βασίζεται στη βεβαιότητα του αποτελέσματος, αλλά στις προσδοκίες που τα άτομα διαμορφώνουν για τα αποτελέσματα των πράξεών τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η αβεβαιότητα που υπάρχει στην οικονομική ζωή έχει οδηγήσει τα άτομα στην ανάπτυξη μεθόδων για την ολική ή μερική εξασφάλισή τους. Σ' αυτήν την προσπάθεια βασίζεται ο κλάδος των ασφαλίσεων, που στη σύγχρονη οικονομία έχει τεράστια ανάπτυξη..

12. Οι Πληροφορίες

Τι γνωρίζω ;	Τι θέλω να μάθω;	Τι έμαθα;

Διαβάζοντας το σχολικό βιβλίο:

Στην ανάλυση του οικονομικού συστήματος και της λειτουργίας της αγοράς, που θα εξετάσουμε αργότερα, γίνεται συνήθως η υπόθεση ότι τα οικονομούντα άτομα, δηλ. τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, έχουν πλήρη γνώση των δεδομένων που επικρατούν. Για παράδειγμα, υποθέτουμε ότι ένας εργαζόμενος γνωρίζει τους μισθούς που προσφέρουν όλοι οι εργοδότες και μπορεί να επιλέξει τον εργοδότη που προσφέρει το μεγαλύτερο μισθό. Ακόμη γνωρίζει αν υπάρχουν άλλες διαθέσιμες θέσεις εργασίας στις οποίες θα μπορούσε να απασχοληθεί. Υποθέτουμε επίσης ότι οι επιχειρηματίες γνωρίζουν τις τιμές των παραγωγικών συντελεστών και την κατάσταση των αγορών. Το ίδιο ισχύει και για τους καταναλωτές, δηλ. υποθέτουμε ότι γνωρίζουν τις τιμές των προϊόντων που προσφέρονται στην αγορά.